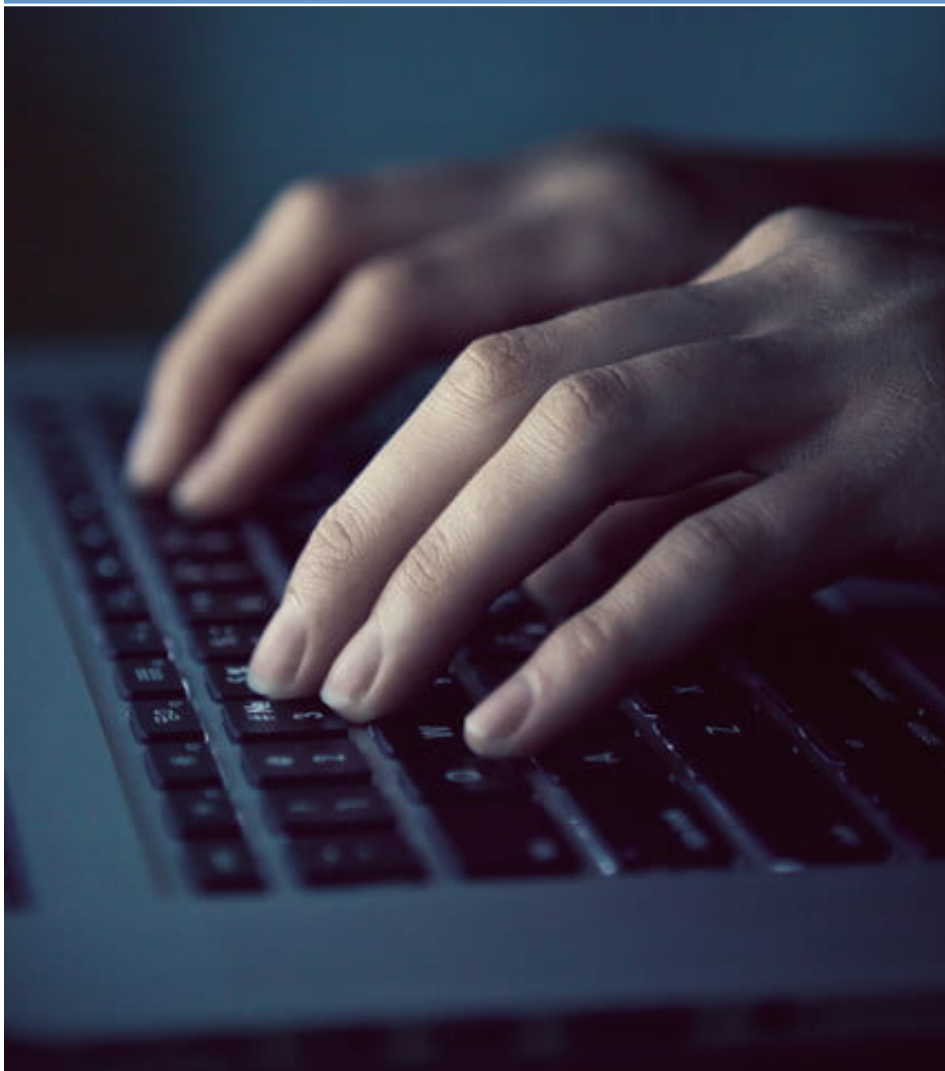

Gjeldende rettspraksis for hatefulle ytringer og trusler mot lokale folkevalgte

Delrapport for FoU-prosjekt nr. 204030

Laget for
KS FoU

Desember 2020

Innhold

Kartlegging av gjeldende rett og rettspraksis	4
1.1 Innledning	4
1.2 Ytringsfrihet – Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10.....	5
1.3 Straffbare ytringer – en oversikt	7
1.3.1 Om ytringsfrihet	7
1.3.2 Ytringer som rammes av straffebestemmelsene	7
1.3.3 Hva skal til for at en ytring rammes?	9
1.3.4 Grunnlag for og erfaringer med domfellelse i straffesaker	10
1.3.5 Hva slags straff gis ved domfellelser?	10
1.3.6 Kjennetegn ved ytringer i saker der tiltalte har blitt frifunnet i domstolene	10
1.4 Trusler – straffeloven § 263 og § 264	11
1.4.1 Om bestemmelsen generelt	11
1.4.2 Rettspraksis om lokale folkevalgte	12
1.4.3 Rettspraksis om trusler mot stortingsrepresentanter og statsråder.....	13
1.4.4 Rettspraksis om trusler mot andre sammenlignbare grupper	16
1.5 Oppfordringer til straffbare handlinger – straffeloven § 183	18
1.5.1 Om bestemmelsen generelt	18
1.5.2 Rettspraksis om lokale folkevalgte	19
1.5.3 Annen relevant rettspraksis	19
1.6 Krenkelser av privatlivets fred – straffeloven § 267	19
1.6.1 Om bestemmelsen generelt	19
1.6.2 Rettspraksis om lokale folkevalgte	21
1.6.3 Annen relevant rettspraksis	21
1.7 Hensynsløs atferd – straffeloven § 266	22
1.7.1 Om bestemmelsen generelt	22
1.7.2 Rettspraksis om lokale folkevalgte	23
1.7.3 Rettspraksis som gjelder stortingsrepresentanter m.m.	24
1.7.4 Rettspraksis som gjelder andre sammenlignbare grupper.....	24
1.8 Hatefulle og diskriminerende ytringer – straffeloven § 185	26
1.8.1 Om bestemmelsen generelt	26
1.8.2 Rettspraksis om lokale folkevalgte	28
1.8.3 Rettspraksis som gjelder politikere.....	28
1.8.4 Rettspraksis som gjelder andre sammenlignbare grupper.....	30
1.8.5 Riksadvokatens prioriteringer mht. hatytringer mot politikere/samfunnsdebattanter.....	31
1.9 Forstyrrelse av den alminnelige fred – straffeloven § 181	32
1.9.1 Rettspraksis.....	32

1.10	Ærekrenkelses og erstatningsansvar	33
1.10.1	Ærekrenkelses	33
1.10.2	Oppreisningserstatning – i sivile saker og i straffesaker	35
1.11	Særlig om trusler og hets på internett - medvirkning og redaktøransvar	36
1.11.1	Generelt om medvirkningsansvar	36
1.11.2	Nærmere om medvirkningsansvar på internett	37
1.11.3	Rettspraksis om internettytringer fra EMD og EU-domstolen	38
1.11.4	Oppsummering – medvirkningsansvar for andres ytringer på internett	39
1.12	Oppsummering	40

Kartlegging av gjeldende rett og rettspraksis

1.1 Innledning

Denne delrapporten inneholder en gjennomgang av lovbestemmelser og rettspraksis som er relevante med hensyn til hatefulle ytringer, trusler mv. rettet mot lokale folkevalgte. Formålet med gjennomgangen er kunnskap om hvor grensene for straffbare ytringer mot lokale folkevalgte går, dels slik at det blir lettere å vurdere når det er grunnlag for å gå til anmeldelse i slike saker og for å gi de folkevalgte og kommuner bedre forutsetninger til å begrunne en anmeldelse. Dels er formålet også å synliggjøre eventuelle mangler i gjeldende lovgivning.

Rapporten gjelder de sentrale relevante straffebestemmelsene og rettspraksis om disse, og innholdet er oppdelt i henhold til dette. I tillegg behandles reglene om hvilke andre enn den som har ytret seg, som kan holdes rettslig ansvarlig for ytringer fremsatt på internett.

Det finnes svært lite rettspraksis som direkte gjelder trusler, hatefulle ytringer og andre straffbare ytringer rettet mot lokale folkevalgte, og derfor er dommer som gjelder straffbare ytringer mot andre sammenlignbare grupper som stortingsrepresentanter, statsråder, journalister og samfunnsdebattanter tatt med. Tyngdepunktet i gjennomgangen av rettskilder ligger på rettspraksis, både rettspraksis som direkte gjelder trusler mv. mot lokale folkevalgte, men også til en viss grad rettspraksis som kan belyse viktige aspekter ved anvendelsen av bestemmelsene uten direkte å gjelde lokale folkevalgte.

Gjennomgangen av rettspraksis er foretatt ved søk i Lovdata. Søkene er foretatt med utgangspunkt i de ulike lovparagrafene i kombinasjon med uttrykk som «politiker», «politisk», «folkevalgt», «ordfører», «lokalpolitiker», «kommunestyre» med mer, i tillegg til statsråder og stortingspolitikere. Der Lovdata har gitt treff på både avgjørelse i tingretten, lagmannsretten og eventuelt Høyesterett, omtales avgjørelsen i den høyeste instansen, da dette vil være den rettskraftige avgjørelsen.

Utvalget av direkte relevant rettspraksis i saker som retter seg mot lokalt folkevalgte er svært snevert. En del tingrettsavgjørelser om temaet vil ikke være gjenfinnbare da de ikke legges inn i databaser over rettspraksis. I tillegg vil mange tilfeller av trusler mv. mot lokale folkevalgte ikke blir tatt inn for domstolene, men avsluttes med påtaleunndlatelse, forenklet forelegg eller henleggelse hos politiet. Slike saker er det for alle praktiske formål ikke mulig å få oversikt over, da det ikke finnes felles systemer der sakene registreres og der allmennheten har innsyn.

Heller ikke saker som direkte gjelder lokale folkevalgte og som har blitt behandlet i tingrettene vil være lett gjenfinnbare i de tilgjengelige databasene. Det er ikke gitt at det i tingrettsdommen uttrykkelig fremgår at den personen som utsettes for trusler, hatefulle ytringer m.m. har en rolle som lokal folkevalgt. Mange tingrettsdommer, spesielt innenfor strafferetten, er korte. Dette gjelder spesielt avgjørelser som resulterer i kortere eller betingede fengselsstraffer eller bøter, noe som ofte vil være tilfelle ved overtredelse av bestemmelser om hatefulle ytringer, hensynsløs atferd, eller krenkelse av privatlivets fred. Slike avgjørelser fra tingretten vil derfor ikke inneholde en grundig omtale av fornærmede, noe som gjør at politiske verv ofte ikke kommer med i omtalen.

Internetsøk på politikere som har vært utsatt for uønskede ytringer viser at det sannsynligvis er mørketall med hensyn til antall dommer avsagt i tingrettene om dette temaet. Nettavisartikler omhandler ofte anmeldelser av ytringer, uten at det fremgår om sakene ble behandlet i domstolene. Der tingrettsavgjørelser ikke kan gjenfinnes i databasen Lovdata, kan man i teorien henvende seg direkte til en tingrett og be om oversendt kopi av en konkret avgjørelse, men dette forutsetter at man kjenner til at avgjørelsen eksisterer, og kan spesifisere tidsrom for avgjørelsen og navn på den dømte

eller fornærmede.¹ Det er ikke tilstrekkelig å bare ha et navn, f.eks. navnet på tiltalte eller den lokale folkevalgte som saken gjelder. Man har normalt rett til utskrift av en dom i en straffesak, når man kan vise til:

- en konkret sak,
- dommen ikke er eldre enn fem år
- og det ikke er besluttet noen særlige begrensninger i adgangen til offentlig gjengivelse av dommen (noe som ikke er helt uvanlig i en straffesak).

Det er med andre ord ikke mulig å søke i en database eller henvende seg til en tingrett og be om å få innsyn i alle avgjørelser som gjelder trusler, hatefulle ytringer e.l. mot lokale folkevalgte.

I det følgende gjør vi først rede for ytringsfriheten før vi går inn på aktuelle straffebestemmelser for straffbare ytringer. Vi tar både for oss straffbare ytringer overordnet og går i dybden på konkrete aktuelle straffebestemmelser, herunder relevant rettspraksis som viser hvilke momenter domstolene legger mest vekt på og strafferammer. Vi ser også nærmere på æreskrenkelser og erstatningsansvar samt medvirkningsansvar for trusler og hets på internett.

1.2 Ytringsfrihet – Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10

Et felles tema for alle typer krenkende ytringer som lokale folkevalgte blir utsatt for er at retten den enkelte har til å ytre seg, vil måtte avveies mot retten til beskyttelse for den som ytringen blir rettet mot. Ytringsfriheten er beskyttet av Grunnloven § 100, Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 10, samt Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 19 og EUs charter artikkel 11. Det er i praksis først og fremst Grunnloven og EMK som i norsk rett danner rammene for ytringsfriheten.

Grunnloven § 100 lyder slik:

Ytringsfrihet bør finne sted.

Ingen kan holdes rettslig ansvarlig for å ha meddelt eller mottatt opplysninger, ideer og budskap med mindre det lar seg forsvare holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Det rettslige ansvar bør være foreskrevet i lov.

Frimodige ytringer om statsstyret og hvilken som helst annen gjenstand er tillatt for enhver. Det kan bare settes klart definerte grenser for denne rett der særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelser.

Forhåndssensur og andre forebyggende forholdsregler kan ikke benyttes med mindre det er nødvendig for å beskytte barn og unge mot skadelig påvirkning fra levende bilder. Brevsensur kan ikke settes i verk utenfor anstalter.

Enhver har rett til innsyn i statens og kommunenes dokumenter og til å følge forhandlingene i rettsmøter og folkevalgte organer. Det kan i lov fastsettes begrensninger i denne rett ut fra hensyn til personvern og av andre tungtveiende grunner.

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.

¹ Reglene for innsyn følger av straffeprosessloven § 28. Innsyn forutsetter at det faktisk har vært en sak og at den som ber om innsyn kan identifisere saken, i det minste med hensyn til hva den handlet om og omtrent når den gikk. Domstolene stiller i tillegg normalt som vilkår at det skal være praktisk mulig for domstolen å finne dommen.

EMK artikkel 10 lyder slik:

1. Enhver har rett til ytringsfrihet. Denne rett skal omfatte frihet til å ha meninger og til å motta og meddele opplysninger og ideer uten inngrep av offentlig myndighet og uten hensyn til grenser. Denne artikkel skal ikke hindre stater fra å kreve lisensiering av kringkasting, fjernsyn eller kinoforetak.

2. Fordi utøvelsen av disse friheter medfører plikter og ansvar, kan den bli undergitt slike formregler, vilkår, innskrenkninger eller straffer som er foreskrevet ved lov og som er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, territoriale integritet eller offentlige trygghet, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, for å verne andres omdømme eller rettigheter, for å forebygge at fortrolige opplysninger blir røpet, eller for å bevare domstolenes autoritet og upartiskhet.

Det følger av begge bestemmelsene og den rettspraksis som har oppstått som følge av dem, at **ethvert inngrep i ytringsfriheten, det vil si en begrensning av denne, må være hjemlet i lov, forfølge et legitimt formål og være nødvendig.** Nødvendighetsvilkåret innebærer at inngrepet, f.eks. straff, må være både relevant og egnet til å realisere formålet og at det må være forholdsmessig.

Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) har i en rekke avgjørelser uttalt seg om avveiningen mellom ytringsfriheten og den retten som den enkelte har til beskyttelse mot hatefulle ytringer, krenkelser av privatlivet osv. EMD betrakter ytringsfrihet som en grunnleggende forutsetning for et demokratisk samfunn og dets framgang, samt for utviklingen av ethvert menneske. Ytringsfrihet gjelder ikke bare for informasjon eller ideer som flertallet finner akseptable, men også ytringer som fornærmer, sjokkerer eller forstyrrer staten eller en hvilken som helst sektor i befolkningen, da dette er en forutsetning for den pluralismen, toleransen og bredden som utgjør et demokratisk samfunn.²

EMK artikkel 8 gir alle rett til vern av sitt omdømme og sin personlige – herunder psykiske som fysiske – integritet, som en del av retten til respekt for privatlivet. For at vernet etter artikkel 8 skal aktualiseres, må imidlertid et angrep på en persons integritet være av en viss alvorgrad. EMD har for eksempel fastslått at artikkel 8 ikke kan påberopes for å klage på tap av omdømme som er en forutsigbar konsekvens av egne handlinger, som for eksempel en straffbar eller på annen måte kontroversiell handling. Det er også slik at offentlige personer eller personer som selv har søkt offentligheten, i utgangspunktet må tåle mer enn vanlige privatpersoner. Dette vil for eksempel gjelde politikere. Samtidig står ytringsfriheten sterkere der hvor den aktuelle ytringen er av politisk art eller inngår i en politisk kontekst, og svakere om den savner saklig kontekst og fremstår som fremsatt i sjikanehensikt.

EMD – og de nasjonale domstolene som håndhever EMK – skal påse at myndighetene oppnår balanse mellom to verdier som kan komme i konflikt med hverandre, ytringsfrihet på den ene siden og retten til vern av den personlig integritet på den andre.³ Det finnes en rekke bestemmelser i den norske straffeloven som begrenser ytringsfriheten, herunder forbud mot å fremsette ytringer som inneholder/innebærer trusler, oppfordring til straffbare handlinger, privatlivskrenkelser, sjikane/personforfølgelse og diskriminerende og hatefulle ytringer. I tillegg finnes sivilrettslig vern mot ærekrenkelser, som kan være erstatningsbetingende etter skadeserstatningsloven.

På generelt grunnlag er det antatt at de lovbestemmelser vi har i Norge som begrenser ytringsfriheten slik denne er beskrevet i Grunnloven og internasjonale konvensjoner, gir uttrykk for en korrekt balansert avveining mot retten til ytringsfrihet. Den som anvender disse lovbestemmelsene, i siste instans domstolene, må likevel *i hvert enkelt tilfelle* foreta en konkret vurdering av om *anvendelsen* av loven i det konkrete tilfellet er i tråd med den særskilt beskyttede retten til ytringsfrihet. Denne

² Fra EMD dom "Handyside v. the United Kingdom" av 7. desember 1976, avsnitt 49.

³ Fra EMD dom "Axel Springer AG v. Germany" av 7. februar 2012, avsnitt 83-84

gjennomgangen tar særlig for seg forbudet mot trusler, oppfordringer til straffbare handlinger, privatlivskrenkelser, hensynsløs atferd/sjikane og diskriminerende og hatefulle utsagn.

1.3 Straffbare ytringer – en oversikt

1.3.1 Om ytringsfrihet

Utgangspunktet i et demokrati som Norge er at politikere selv har en vid ytringsfrihet – også til å ytre meninger og synspunkter som deler av befolkningen oppfatter som støtende og ubehagelig. Politikere må samtidig tåle at borgerne, som de representerer, kan ha og uttrykke sterke meninger om dem som personer og om deres politiske synspunkter, utspill og vedtak. Dette gjelder også når ytringene uttrykkes i form og innhold som kan virke sårende og opprivende.

Mye av det som i dagligtalen omtales som hat, hets, sjikane mv. ligger godt innenfor ytringsfriheten, selv om mange – ikke minst den som opplever seg som utsatt for det – kan oppfatte ytringene som forkastelige og ubehagelige, og derfor som uønskede. Fordi ytringsfriheten er en av grunnforutsetningene for et fungerende demokrati, skal det gode grunner til for å forby og gjøre ytringer straffbare. Skal ytringer gjøres straffbare må det gå så klart frem som mulig av loven hvilke typer ytringer som er straffbare. Ytringsfriheten er likevel ikke absolutt, og den må blant annet tåle begrensninger som er nødvendige av hensyn til andre rettigheter, som for eksempel den enkeltes personvern – vernet om den enkeltes privatliv og personlige integritet.

Med hensyn til straffebestemmelser som verner lokale folkevalgte mot krenkende ytringer på grunn av deres politiske aktivitet, er det ingen av bestemmelsene som gjelder vern av lokale folkevalgte særskilt. Det er straffelovens alminnelige bestemmelser om trusler, hensynsløs atferd, krenkelse av privatlivets fred mv. som gjelder, enten den som utsettes for slike ytringer er en alminnelig borger eller en lokal folkevalgt.

1.3.2 Ytringer som rammes av straffebestemmelsene

De sentrale aktuelle straffebestemmelsene er:

- Straffeloven § 263 om trusler
- Straffeloven § 183 om oppfordring til straffbar handling
- Straffeloven § 267 om krenkelse av privatlivets fred
- Straffeloven § 266 om hensynsløs atferd
- Straffeloven § 185 om diskriminerende og hatefulle ytringer («rasismeparagrafen»)

Vi vil også se kort på forstyrrelse av den alminnelige fred, straffeloven paragraf 181, samt æreskrenkelser, erstatningsansvar, og trusler på internett.

Straffeloven § 263 om trusler rammer den som gjennom en ytring og/eller en handling truer noen med at de skal utsettes for noe straffbart, på en måte som er egnet til å skape alvorlig frykt hos den som utsettes for trusselen. Et tenkt eksempel kan være at en lokalpolitiker som for eksempel har tatt til orde i favør av bompenger, får følgende melding fra en bompengemotstander: «*Hva faen driver du med??? Trækker på vanlige folk. Jeg tror ikke du skjønner hvor mange som er forbanna på deg når du støtter bompenger. Jeg ville sett meg godt over skuldra når jeg gikk på byen, hvis jeg var deg.*» Dette vil i utgangspunktet klart rammes av bestemmelsen. Det samme vil gjelde, selv om personen føyer til noe sånt som «Dette er ikke en trussel, altså. Det er bare informasjon.» Trusler er straffbare både når de bare fremsettes direkte overfor den som trues og når de fremsettes offentlig.

Straffeloven § 183 om oppfordring til straffbar handling rammer den som offentlig oppfordrer noen til å begå en straffbar handling. Et tenkt eksempel kan være en som på en åpen Facebook-side skriver: «*Faen ta [navn på kommunestyrerepresentant]! Hvem representerer hun når hun går ut og sier at vår*

kommune gjerne tar imot flere av de jævla asylsøkerne??? Det er landssvik hun driver med. Det skulle vært skuddpremie på dama. Jeg vil faktisk gi en premie til den som fortsetter der Breivik slapp.» En slik ytring vil i utgangspunktet rammes av bestemmelsen.

Straffeloven § 267 om krenkelse av privatlivets fred rammer den som offentlig ytrer opplysninger om noens privatliv, uten at den det gjelder har samtykket og uten at opplysningene har noen saklig relevans i samfunnsdebatten. Et tenkt eksempel kan være at noen i ren sjikanehensikt mot en politiker vedkommende misliker, skriver følgende i kommentarfeltet på en åpen Facebook-side: «*Det er ikke så rart at [navn på politiker] er den i kommunen som er mest nazi på strenge korona-tiltak som krenker vår rett til å bevege oss fritt. Jeg har nemlig hørt at han selv lever i «husarrest» fordi kona hans er blitt så kjip etter at han visstnok hadde seg med en annen dame da han var på byen i sommer. Nå skal vi alle straffes.*» En sånn ytring om forholdene i noens private samliv vil normalt ikke ytres offentlig, uansett om opplysningene er sanne eller ei.

Straffeloven § 266 om hensynsløs atferd rammer den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd forfølger en person eller på annen måte krenker en annens fred. Dette er en **slags sekkebestemmelse** som kan fange opp alt fra såkalt «**stalking**», til **gjentatte sjikanerende kontaktforsøk** (telefonoppringninger, sending av meldinger mv.) og å fremme **vage trusler**. Bestemmelsen kan typisk fange opp ytringer som isolert sett og hver for seg, ikke rammes av andre straffebestemmelser om trusler mv., men som på grunn av omfang og form likevel samlet sett blir ansett som hensynsløse. Rettspraksis viser at atferden først blir straffbar hvis den går **ut over ubehageligheter o.l. som et normalt menneske vil kunne forvente av alminnelig menneskelig samkvem**.

Straffeloven § 185 om diskriminerende og hatefulle ytringer (ofte kalt «**rasismeparagrafen**») rammer den som offentlig fremsetter kvalifisert krenkende diskriminerende eller hatefulle ytringer mot noen *på grunn av deres*:

- a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,
- b) religion eller livssyn,
- c) homofile orientering, eller
- d) nedsatte funksjonsevne

Bestemmelsen gjelder derfor kun om ytringene er begrunnet i at den eller dem som rammes tilhører noen av de kategoriene som fremgår av oppramsingen. Det kreves etter rettspraksis også at ytringen er av **kvalifisert krenkende** karakter. Det vil ifølge Høyesterett si ytringer som **«oppfordrer eller gir tilslutning til integritetskrenkelser»**, og de som innebærer en **«grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd»**. Bestemmelsen omfatter typisk ytringer som også ville ha blitt rammet av andre alminnelige straffebestemmelser, som trusler, oppfordringer til straffbare handlinger mv., men når slike ytringer er begrunnet i noens tilhørighet til de nevnte kategoriene, rammes forholdet også av § 185. Bestemmelsen omfatter likevel noe mer. Ifølge rettspraksis omfatter den også ytringer som uttrykker en grov nedvurdering av noens menneskeverd (på grunn av deres tilhørighet til de nevnte kategoriene). For eksempel ble en 50 år gammel kvinne helt nylig i Høyesterett dømt til straff for i en kø til et serveringssted å ha skjelt ut en 18 år gammel mann av afrikansk opprinnelse, og blant annet sagt «*[K]om deg tilbake til Afrika der du kommer fra, jævla utlending*». En slik ytring vil i utgangspunktet ikke rammes av andre bestemmelser i straffeloven, selv om det ikke kan utelukkes at forholdet etter omstendighetene ville kunne rammes av straffeloven § 266 om hensynsløs atferd.

I tillegg finnes det rettspraksis fra **EU-domstolen** og Den **europæiske menneskerettsdomstolen (EMD)** om ytringer på internett som viser at om noen – herunder lokale folkevalgte – blir utsatt for straffbare ytringer av en bruker av et sosialt medium, en bloggplattform eller en bruker som ytrer seg i kommentarfelt på en nettavis, kan vedkommende **gjøre den ansvarlige for den aktuelle tjenesten, eventuelt redaktøren for nettavisen, oppmerksom på**

det ulovlige innholdet og kreve at det fjernes. Etterkommes ikke et slikt krav, kan den ansvarlige stilles til rettslig ansvar for innholdet, som en medvirker til framsettelse av en ulovlig ytring.

1.3.3 Hva skal til for at en ytring rammes?

Krav til lovhjemmel

Et grunnleggende rettsstatlig prinsipp som også er nedfelt i Grunnloven § 96, er at ingen kan dømmes til straff uten at handlingen er gjort straffbar ved lov. For at en ytring skal rammes av de aktuelle straffebestemmelsene, må den derfor for det første – etter en naturlig tolkning – **«passe» inn i bestemmelsens ordlyd.**

Tolkning av ytringen – hensynet til ytringsfriheten

I den tolkningen skal det også tas hensyn til ytringsfriheten, slik at det ikke tolkes inn et meningsinnhold som ikke med rimelighet kan tillegges ytringen. Folk skal **bare dømmes for hva de faktisk ytrer**, ikke for hva man tror at de mener.

Politiske ytringer vs. personangrep

På grunn av ytringsfriheten som står særlig sterkt for politiske ytringer, vil domstolene være mer forsiktige med å tolke inn en trussel eller en hatefull ytring i en ytring som ellers fremstår som et **politisk innlegg**. Det motsatte gjelder der hvor ytringen selv og konteksten den fremsettes i ikke har noe saklig politisk innhold og ytringen fremstår som et **rent personangrep**.

Øvrig kontekst rundt ytringen

Med hensyn til for eksempel trusler og oppfordringer til straffbare handlinger, kan det for tolkningen også ha noe å si **hvem som ytrer seg og hvor eller hvordan ytringen er fremsatt**. En ytring som ellers kunne tolkes som en trussel, vil kanskje ikke rammes av straffebestemmelsene om den sendes fra en person som bor i en annen del av landet og som ikke fremstår som en som vil realisere den aktuelle trusselen. Ytringer som anses å ikke være egnet til å skape «alvorlig frykt» vil kunne falle utenfor bestemmelsen. Omvendt, kan en trussel som er fremsatt offentlig, for eksempel på Facebook, av en som også befinner seg i mottakerens geografiske nærmiljø, lettere kunne anses som egnet til å skape alvorlig frykt. At den er **fremsatt offentlig på et sosialt medium** kan bidra ytterligere til dette, da den kan tenkes å inspirere andre til å ville realisere tilsvarende trusler.

Ellers vil det være slik at selv om lokale folkevalgte politikere generelt må tåle motbør og mishagsytringer som del av det å stå i det offentlige politiske ordskipet, skal heller ikke de måtte finne seg i å bli utsatt for trusler mv. Snarere tvert imot viser rettspraksis at der hvor **trusler er fremsatt mot politikere på grunn av deres politiske aktivitet**, anses dette som **særlig alvorlig** av domstolene – og som angrep ikke bare på den folkevalgte som person, men som en trussel mot den folkevalgtes ytringsfrihet og dermed også **mot demokratiet**.

Medvirkningsansvar for andre – herunder sosiale medieplattformer

Det er for øvrig **først og fremst den som har fremsatt den ulovlige ytringen, som er rettslig ansvarlig** for den, men **loven dekker også et medvirkningsansvar**. Medvirkningsansvaret vil for eksempel gjelde for den som aktivt bidrar til å fremme eller til å videreformidle eller spre den ulovlige ytringen. Medvirkningsansvar må vurderes på selvstendig grunnlag der blant annet konteksten hensyntas. Det er ikke slik at enhver videreformidling vil være ulovlig. Medvirkningsansvar vil kunne gjelde den som tilbyr andre å publisere ytringer på sitt nettsted eller nettside. Dersom **den som eier eller administrerer nettstedet eller nettsiden lar en ulovlig ytring bli stående, etter å ha blitt gjort oppmerksom på den, kan vedkommende bli medvirkningsansvarlig** for at ytringen blir stående. Medvirkningsansvar kan også tenkes å omfatte den som yter for eksempel økonomisk støtte til et nettsted, for eksempel en Facebook-side, der straffbare trusler mv. publiseres, forutsatt at støtten ytes på en måte som kan sies å innebære en forsettlig tilskynding til å publisere den enkelte, ulovlige ytringen – det vil, folkelig sagt, si at den som yter støtte også forstår at den vil bidra til publisering av

den enkelte straffbare ytringen. Om disse spørsmålene mangler det imidlertid rettspraksis som gir sikre svar.

1.3.4 Grunnlag for og erfaringer med domfellelse i straffesaker

En gjennomgang av rettspraksis – det vil si saker som har kommet så langt at de har blitt prøvd i domstolene – viser to hovedtendenser: i) At det ikke er så mange dommer som gjelder lokale folkevalgte eller politikere generelt, og ii) at det i de sakene som finnes, i hovedsak ender med domfellelse.

Det lave antall saker skyldes neppe at lokale folkevalgte ikke blir utsatt for straffbare ytringer. Det kan både skyldes at forhold ikke anmeldes eller at anmeldelser blir henlagt. Det kan også skyldes at en del anmeldte forhold avgjøres ved forelegg som vedtas av gjerningspersonen. Slike finnes det ikke noen offentlig tilgjengelig oversikt over. At de sakene som ender i domstolene i hovedsak ender med domfellelse, er ikke helt unaturlig. Påtalemyndigheten skal generelt ikke bringe straffesaker inn for domstolene med mindre den er overbevist om at forholdet kan bevises og at det er straffbart. Det er grunn til å tro at langt flere forhold kunne ha endt med dom, dersom forholdene ble anmeldt og dersom anmeldelsene ble fulgt opp av politi og påtalemyndighet.

Når det gjelder hatefulle ytringer (straffeloven § 185) mot politikere og samfunnsdebattanter, har Riksadvokaten de senere årene hatt etterforskning og irettesetting av slike saker som et særlig prioritert område i sine instruksjoner til påtalemyndigheten/politidistriktene. På det feltet ser man også at flere saker etter hvert kommer for retten.

1.3.5 Hva slags straff gis ved domfellelser?

For alle de aktuelle bestemmelsene er sanksjonene bot eller fengsel. Strafferammene for fengselsstraff varierer fra 1 år til 4 år mellom de forskjellige bestemmelsene. Mens saker om krenkelser av privatliv og hensynsløs atferd normalt bare straffes med bøter, blir alvorligere og grove trusler og hatefulle ytringer også straffet med fengsel.

Det er ikke så enkelt å angi noen generell norm basert på de få sakene som finnes om lokale folkevalgte og politikere generelt, men av de sakene som finnes fremgår det at **når den straffbare ytringen er fremsatt på grunn av noens politiske virke, anser domstolene det som straffeskjerpene.**

1.3.6 Kjennetegn ved ytringer i saker der tiltalte har blitt frifunnet i domstolene

Innenfor den rettspraksis som gjelder trusler mv. rettet mot lokale folkevalgte eller sammenlignbare grupper (stortingspolitikere, statsråder, samfunnsdebattanter mv.), har saker som har blitt brakt for retten i stor grad endt med domfellelser. Det er derfor ikke grunnlag for å peke på særlige kategorier av ytringer som går igjen i frifinnende dommer. Det må antas at en slik siling først og fremst skjer i politiets vurderinger av hvilke saker som skal etterforskes nærmere og/eller påtalemyndighetens vurdering av hvilke etterforskede saker som skal påtales. Det er heller ikke identifisert tilfeller der det har vært brukt «feil» straffebestemmelse og tiltalte har blitt frifunnet der vedkommende kunne ha blitt straffet under en annen straffebestemmelse.

1.4 Trusler – straffeloven § 263 og § 264

1.4.1 Om bestemmelsen generelt

Straffeloven § 263 om trusler lyder slik:

Den som i ord eller handling truer med straffbar atferd under slike omstendigheter at trusselen er egnet til å fremkalle alvorlig frykt, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Straffeloven § 264 om grove trusler lyder slik:

Grove trusler straffes med fengsel inntil 3 år. Ved avgjørelsen av om trusselen er grov skal det særlig legges vekt på om den er rettet mot en forsvarsløs person, om den er fremsatt uprovosert eller av flere i fellesskap, og om den er motivert av fornærmedes hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, religion, livssyn, homofile orientering eller nedsatte funksjonsevne.

Bestemmelsene viderefører i all hovedsak bestemmelsen som gjaldt trusler i den gamle straffeloven § 227.⁴ Ved gjennomgang av rettspraksis og andre kilder vil det derfor også være aktuelt å se hen til kilder som gjelder den gamle straffeloven.

Trusselen kan etter straffeloven § 263 og § 264 fremsettes både i ord og i handling, herunder ved tegn. Det kreves ikke at den som fremsetter trusselen selv skal utføre den straffbare handlingen det trues med.⁵ Det er heller ikke et krav om at trusselen anvendes for å oppnå at den som utsettes for den foretar eller unnlater en handling. Trusselen må imidlertid gjelde en straffbar handling. Det er ikke stilt et konkret krav til hvor alvorlig den straffbare handlingen skal være, men handlingen må være såpass alvorlig at den er egnet til å fremkalle alvorlig frykt. Hvorvidt trusselen objektivt sett er «*egnet til å fremkalle alvorlig frykt*», avgjøres ikke bare på grunnlag av trusselens innhold, «*men i stor grad også på sammenhengen trusselen er fremsatt i*».⁶ Frykten behøver altså ikke å referere seg til liv eller helse. Også en trussel om å utsette noen for en uriktig anklage eller offentliggjøring av intime, private opplysninger, kan etter omstendighetene omfattes.⁷ Det avgjørende er om den som truer forstår at utsagnet vil oppfattes som en trussel av den utsagnet er rettet mot. Det er ikke avgjørende at utsagnet vil tillegges samme mening av andre:

*«[d]ersom det omfattes av gjerningspersonens forsett at den utsagnet er rettet mot vil tillegge det et meningsinnhold som er en trussel, er det uten betydning hvordan den alminnelige tilhører vil forstå utsagnet».*⁸

Det kreves likevel ikke at den som blir truet faktisk har følt seg truet, det er nok at trusselen objektivt sett er egnet til å ha en slik virkning.⁹ Det er ikke et krav at trusselen er fremsatt direkte overfor den som den straffbare handlingen skal gå ut over.¹⁰ Også utsagn som oppmuntrer andre til straffbar adferd omfattes, dersom øvrige vilkår er oppfylt. Ved vurderingen av om slike utsagn er egnet til å fremkalle alvorlig frykt hos den som trues, vil det være sentralt hvordan og til hvem utsagnene er kommet til uttrykk. Etter omstendighetene kan det også ha stor betydning hvem utsagnene kommer

⁴ De eneste endringene består i at straffenivået for trusler ble senket fra 3 til 1 år, og for grove trusler ble senket fra 6 år til 3 år i den nye straffeloven, samt at det i den nye straffeloven ikke lenger er et krav om at trusselen gjelder en kvalifisert alvorlig straffbar handling (tidligere var det et krav om at den straffbare handlingen hadde et visst straffenivå). Reduksjonen i strafferamme skyldes ikke at lovgiverne fant trusler mindre straffverdige, den var bare ment å gjenspeile det faktiske straffenivået som hadde utkrystallisert seg gjennom rettspraksis, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) kap. 16.5 s. 423

⁵ Jf. HR-2019-1922-A avsnitt 23

⁶ Jf. f.eks. HR-2019-1922-A avsnitt 17

⁷ Magnus Matningsdal, Straffeloven 2005, ajourført lovkommentar, § 263 note 2.4, Juridika

⁸ Jf. HR-2019-1922-A avsnitt 20

⁹ Jf. f.eks. Rt-1981-970

¹⁰ Jf. f.eks. HR-2017-568-A

fra.¹¹ Gjerningspersonen må være klar over at han fremsetter trusselen, og at det er mest sannsynlig at den er egnet til å skape alvorlig frykt hos adressaten. Det kreves ikke at den som truer har forsett om å faktisk iverksette trusselen.

Forholdet rammes ikke dersom utsagnet eller opptredenen er ment som spøk, som den som truer regner med at adressaten skjønner. Derimot rammes forholdet dersom den som truer er klar over eller regner det som mest sannsynlig at motparten ikke oppfatter at det er tale om spøk.¹²

Når det gjelder grove trusler etter straffeloven § 264, vil spørsmålet om en trussel er grov bero på en helhetsvurdering. Oppregningen av de momentene som det «*særlig*» skal legges vekt på, er ikke uttømmende, og det at en trussel faller inn under en av kategoriene vil ikke automatisk medføre at den er grov, den må i tillegg være alvorlig nok i seg selv.¹³

Det er utvilsomt et relevant moment å se hen til hvem trusselen er fremsatt mot. Trusler mot mennesker i særlig samfunnsviktige stillinger kan under omstendighetene tillegges mer vekt og oppfattes som mer alvorlig. Eksempler på dette er en dom som gjaldt trusler mot en NAV-ansatt¹⁴ og en dom som gjaldt trusler mot en ansatt på Posten.¹⁵ Høyesterett har dessuten lagt til grunn at ved trusler mot journalister må straffenivået være «*markert høyere*» enn det som ordinært blir utmålt ved «vanlige» trusler, fordi trusler mot journalister samtidig er et angrep på pressefriheten.¹⁶

Store deler av spekteret av straff innenfor strafferammene som er skissert i bestemmelsene brukes av domstolene. Utgangspunktet for «alminnelige» verbale drapstrusler ligger på 15-30 dagers ubetinget fengsel.¹⁷ De mindre alvorlige truslene blir ofte møtt med samfunnsstraff og betinget fengsel, mens f.eks. trusler ved hjelp av våpen straffes hardere. I nedre del av skalaen kan nevnes et eksempel der straffen ble betinget fengsel i 21 dager for trusler fremsatt av foreldre mot politiet da barna ble hentet av barnevernet. Barnevernets hastevedtak viste seg å være truffet på feil grunnlag og foreldrene beklaget overfor polititjenestemannen kort tid etter hendelsen.¹⁸ I den mer alvorlige delen av skalaen ble straffen for trusler mot NAV-ansatte fastsatt til litt over 1 år (isolert sett, tiltalte ble dømt for flere forhold). Tiltalte hadde truet de ansatte med en pistol og skutt i taket slik at det oppstod panikk.¹⁹

1.4.2 Rettspraksis om lokale folkevalgte

Det er ikke funnet tilgjengelige avgjørelser fra domstolene som gjelder trusler mot lokale folkevalgte. Men i en avgjørelse om trusler mot en stortingsrepresentant, uttalte Høyesterett i forbindelse med straffutmålingen:

*”Også utenfor anvendelsesområdet for straffeloven § 115 [om trusler mot stortingsrepresentanter og statsråder], må det etter mitt syn reageres strengt på trusler som rettes mot politikere som deltar i den politiske debatten. Selv om de ikke er medlemmer av Stortinget, er også vern av dem sentralt for et fungerende demokrati.»*²⁰

Ovennevnte uttalelse er viktig å merke seg for alle samfunnsdebattanter, herunder lokalt folkevalgte. Denne uttalelsen viser i seg selv at det vil reageres strengt også hvis den som er utsatt for trusler er en lokal folkevalgt -og trusselen er rettet mot den folkevalgte på grunn av dennes virke som folkevalgt.

¹¹ Jf. HR-2019-1922-A

¹² Magnus Matningsdal, Straffeloven 2005, ajourført lovkommentar, § 263 note 5, Juridika

¹³ Se f.eks. Magnus Matningsdal, Gyldendal Rettsdata, kommentarutgave til straffeloven § 264 note 1684

¹⁴ Rt-2015-788

¹⁵ Rt-2008-401

¹⁶ Rt-2002-1202 og Rt-2002-1207

¹⁷ Haugen og Efstad: *Strafferett – håndbok*, 5. utgave, 2019, s. 304.

¹⁸ Rt-2011-61

¹⁹ Rt-2015-788.

²⁰ HR-2019-1922-A, avsnitt 57

1.4.3 Rettspraksis om trusler mot stortingsrepresentanter og statsråder

Når stortingsrepresentanter og statsråder utsettes for trusler, kan straffesakene vurderes etter både straffeloven § 263 og en særskilt bestemmelse som verner mot angrep på de øverste statsmaktene - i straffeloven § 115, og for grove angrep § 116²¹.

Straffeloven § 115 lyder slik:

Med fengsel inntil 10 år straffes den som ved bruk av makt, trusler eller på annen rettsstridig måte volder fare for at Kongen, Regenten, regjeringen, Stortinget, Høyesterett eller Riksretten, eller et medlem av disse institusjonene, hindres eller påvirkes i sin virksomhet.

Vi nevner også bestemmelsen om straffeloven § 115 her, under punktet om trusler, fordi de ytringene som rammes etter bestemmelsen i utgangspunktet er den samme type ytringer som vil rammes av § 263 om trusler. Med dette menes at en ytring som vurderes som en trussel mot for eksempel en stortingsrepresentant etter § 115, også vil være det etter § 263. § 115 kommer til anvendelse om trusselen er fremsatt mot blant andre en statsråd eller stortingspolitiker og på en måte som volder fare for at de hindres eller påvirkes i sine verv. Bortsett fra den høyere strafferammen, er det derfor liten materiell forskjell på vernet etter straffeloven § 115 og vernet etter den alminnelige bestemmelsen om trusler i straffeloven § 263 og § 264.

Om politikere som er omfattet av bestemmelsen i § 115, står det følgende i forarbeidene til paragrafen i straffeloven:²²

«Det er bare trusler mot statsråden, stortingsrepresentanten eller høyesterettsdommeren som sådan som vil bli rammet av annet punktum. Men bestemmelsen vil gi vern for den politiske virksomheten som stortingsrepresentanter og statsråder driver utenfor Stortinget og regjeringen, og som henger naturlig sammen med deres funksjon der. Den som derimot blir truet på et åpent partimøte i en kommunevalgkamp, vil ikke være beskyttet av § 99, men av de alminnelige bestemmelsene om tvang og trusler [...] på linje med andre politikere.»

Den praktisk viktigste følgen av at stortingspolitikere, men ikke lokale folkevalgte, er omfattet av straffeloven § 115, er at ansvaret for å etterforske og påtale alminnelige trusler ligger hos det enkelte politidistrikt, mens ansvaret når det gjelder straffeloven § 115 (og § 116) ligger hos Politiets sikkerhetstjeneste (PST). Dette innebærer blant annet at man for stortingspolitikernes del har ett sentralt organ som har ansvaret for og dermed oversikten over alle saker som gjelder trusler mot blant annet stortingspolitikere. I tillegg har PST (i politiloven kapittel III) særskilte fullmakter, blant annet til å bruke inngripende tvangsmidler som kommunikasjonskontroll i rent forebyggende øyemed før noe straffbart er begått, for å undersøke om noen forbereder visse straffbare handlinger, herunder overtredelser av straffeloven § 115, jf. politiloven § 17d. PST har dessuten som prioritert oppgave å forebygge at stortingspolitikere utsettes for trusler og annen rettstridig adferd. Dette står i motsetning til det alminnelige politiet som etterforsker saker mot lokale folkevalgte. Alminnelig politi må holde seg til straffeprosesslovens regler om etterforskningsmetoder, som først blir tilgjengelige når det foreligger mistanke om en allerede begått straffbar handling. Slik sett har stortingspolitikere et praktisk sett langt sterkere vern mot trusler enn hva lokale folkevalgte har.

Ved trusler mot stortingspolitikere og regjeringsmedlemmer tas det som oftest ut tiltale etter de alminnelige trusselbestemmelsen i § 263 i tillegg til ovennevnte § 115. Momentene som domstolene legger vekt på i slike saker vil i stor grad være sammenfallende med de tilfellene der det er fremsatt trusler mot lokale folkevalgte, selv om strafferammen for trusler mot stortingspolitikere og statsråder – som er egnet til å påvirke dem i sitt virke – som nevnt er betydelig høyere.

²¹ Jf. tidligere straffelov av 1902 § 99

²² Ot.prp. nr. 40 (1999–2000) kap. 12.1 s. 105

Vi skal gjennomgå noen eksempler fra rettspraksis om trusler mot stortingspolitikere og statsråder, der det er § 115 som er brukt, men hvor samme ytring også utgjør en trussel etter § 263 (merk at noen av sakene viser til tilsvarende bestemmelser i den gamle straffeloven).

Eksempler på rettslige vurderinger av trusler etter § 115

Utskjelling alene var ikke nok til dom, men legitimering av og tilskynding til voldelige angrep gav straff. En sak var da Venstre-politiker Abid Raja²³ mottok tre tekstmeldinger med sterkt nedsettende innhold som innebar en grov utskjelling av stortingsrepresentanten, men hadde isolert sett ikke et truende innhold. Gjerningspersonen publiserte imidlertid også en åtte minutters video-tale som inneholdt utsagn som ikke kunne tolkes på annen måte enn at avsender både legitimerte og tilskyndet voldelige angrep på stortingsrepresentanten. Høyesterett kom til at utsagnene i videotalen, men ikke tekstmeldingene, ble rammet av straffeloven § 263 om trusler. Forholdet ble også rammet av straffeloven § 115, som ble ansett som førende ved straffeutmålingen på to år og seks måneder.

Tilhørere og kontekst er viktig i tolkning av om noe skal forstås som trusler. En annen sak gjaldt trusler som ble framsatt mot Erna Solberg av Mulla Krekar.²⁴ Krekar ble dømt til fengsel i to år og ti måneder for fire tilfeller av trusler under særdeles skjerpene omstendigheter (grove trusler), og ett tilfelle av grov uaktsom motarbeiding av rettsvesenet. Han ble frifunnet for flere forhold, herunder overtredelse av straffeloven 1902 § 99 om trusler m.m. mot statsråder (fordi tilleggskravet i den gamle bestemmelsen om at gjerningspersonen ved trusler har «søkt å hindre» en statsråd i sin virksomhet, ikke var oppfylt). Uttalelsene som gjaldt Erna Solberg var i tiltalebeslutningen sitert slik:

«Den sender meg til et annet land til trygghet, da er det ikke noe, da kommer det ikke til å bli noen konsekvenser av det. Den sender meg til giljotine (galgen) og døden, da betaler de prisen. Det er helt sikkert at de betaler prisen'

'Prisen er avhengig av som kommer ut av, det er min død så kommer det til å dø her mennesker, de kommer til å betale med deres liv som pris for dette blodet'

'Erna Solberg sier, kast ut Mulla Krekar til døden, hun skal betale prisen for det. Hun skal betale prisen for det av eget ånd (liv). Hvem som tar livet hennes, vet jeg ikke, Al-Qaida, Ansar Al-Islam, mine slektninger, barna mine, jeg vet ikke. Jeg vet ikke hvem. Men hun skal betale prisen sin'

'Jeg er med all sikkerhet og jeg sier det mens jeg er i min fulle fem og foran kameraet. Jeg sier, mens jeg er ved min fulle mentale helse, hvis jeg dør, så kommer det til å være begynnelsen på saken.»

Uttalelsene var fremsatt overfor journalister, og lagmannsretten uttalte følgende om konteksten:

«Lagmannsretten bemerker at utgangspunktet for tolkingen må være tilhørernes – de tilstedeværende journalisters – umiddelbare forståelse av det som ble sagt. Man må imidlertid ta i betraktning at disse ikke utgjør noen ensartet gruppe, selv om de alle var journalister. Enkelte av dem var fra arabiske medier og må antas å være mer fortrolig med mulla Krekars språklige, kulturelle og religiøse referanseramme enn f.eks. de som representerte vestlige medier.

(...)

Lagmannsretten bemerker at uttalelsene, som nevnt, ble fremsatt på et presse møte hvor alt som ble sagt ble tatt opp, uten at det var lagt noen restriksjoner på referering. Man må da ved tolkingen av uttalelsene – slik lagmannsretten ser det – ikke bare se på hvordan de direkte tilstedeværende oppfattet uttalelsene, men også ta hensyn til at det var sannsynlig at uttalelsene ble publisert ut til et mer alminnelig publikum gjennom media, noe som også skjedde. Som tidligere nevnt ble lydfil fra presse møtet blant annet publisert på nettstedet Aftenposten.no og omtalt i TV 2. Selv om utgangspunktet for tolkingen som nevnt bør være de direkte tilstedeværendes oppfatning, må man derfor også vurdere hvordan et alminnelig mediepublikum naturlig ville oppfatte utsagnene.

Ved en slik vurdering vil en – for norsk mediepublikum – normal forståelse av ordlyden stå sentral.»

²³ HR-2019-1922-A

²⁴ LB-2012-68482

Etter en konkret vurdering på bakgrunn av de ovennevnte momentene, kom lagmannsretten til at uttalelsene var trusler i straffelovens forstand. Det nevnes at det på en rekke punkter i dommen var dissenser, også med hensyn til om truslene sitert ovenfor var forsettlige (og dermed kunne straffes). Avgjørelsen ble anket til Høyesterett, men anken ble ikke tillatt fremmet.²⁵ Under ellers tilsvarende forhold, ville de samme tolkningene gjelde også om det var en lokal folkevalgt som var utsatt for slike ytringer og de ble vurdert etter straffeloven § 263 om trusler.

Trusler som var egnet til å påvirke politikeres virke ble funnet straffbart. En sak gjaldt en rekke trusler fremsatt mot tiltaltes stefar som var stortingspolitiker.²⁶ Truslene dreide seg om at stortingspolitikeren måtte dø fordi han var for et samarbeid med USA. Lagmannsretten la vekt på at truslene var fremsatt mot en politiker, og derfor kunne være egnet til å påvirke politikernes virke, selv om fornærmede selv uttalte at han ikke hadde blitt påvirket. Tiltale ble domfelt etter § 115. Hadde tilsvarende blitt ytret overfor en lokal folkevalgt, ville domfellelse kunne skje etter § 263.

Hindring av statsministerens virksomhet er straffbart. I denne saken ble en mann dømt til fengsel i ett år og tre måneder for ved fem tilfeller å ha fremsatt trusler mot Kongen og statsminister Erna Solberg for å hindre/påvirke dem i deres virksomhet.²⁷ (Han ble også domfelt for tilfeller av trusler mot andre.) Truslene mot statsministeren gikk ut på gjentatte brev. I flere av dem hadde han i konvolutten festet sprøyter inneholdende en blanding av vann og mel. Sprøytene var plassert slik at den som åpnet konvolutten lett kunne stikke seg på de usikrede sprøytespissene, og brevene inneholdt tekster som enten i seg selv eller i kombinasjon med sprøytene var truende. I ett brev skrev han at han stod i ledtog med Anders Behring Breivik og at han ville 'bombe Norge' om han ikke blir hørt. Lagmannsretten konkluderte kort slik:

«Trusselen gjaldt å skade statsministeren, noe som kan medføre høyere straff enn fengsel i seks måneder. Videre var trusselen egnet til å skape alvorlig frykt, særlig med tanke på at det var vedlagt en sprøyte med ukjent innhold. Trusselen og innholdet av brevet fremsto som et forsøk på å hindre statsministeren i hennes virksomhet.»

Straffeloven § 115 gjelder som sagt ikke lokale folkevalgte, men hadde de samme brevene vært sendt til en lokal folkevalgt ville det åpenbart ha blitt rammet av den alminnelige bestemmelsen om trusler i § 263.

Samfunnet aksepterer ikke handlinger som i sin konsekvens truer kjerneverdier i vårt demokratiske samfunn. Saken gjaldt en 22 år gammel utenlandsk kvinne som ble dømt til fengsel i 45 dager for å ha presset en kakebunn med barberskum mot hodet til statsråd Solveig Horne i folketog under Oslo Pride Parade i juni 2016.²⁸ Tiltalen gjaldt kun den særskilte bestemmelsen i straffeloven som blant annet beskytter statsråder og stortingsrepresentanter: straffeloven § 115. Lagmannsretten uttalte at straffenivået for handlinger av denne karakter må gi et klart signal om at samfunnet ikke aksepterer handlinger som i sin konsekvens truer kjerneverdier i vårt åpne, demokratiske samfunn.

Om tilsvarende hadde skjedd overfor en lokalpolitiker, antas det at tilsvarende hensyn ville kunne begrunne at forholdet ble rammet av den alminnelige bestemmelsen om trusler i straffeloven § 263, eventuelt av straffeloven § 266 om hensynsløs atferd.

²⁵ HR-2013-2161-U

²⁶ LB-2012-207807

²⁷ LB-2016-129422

²⁸ LB-2016-117361

Handlinger som truer statsråders bevegelsesfrihet er straffbare. En annen sak gjaldt et tilfelle av kakekasting foretatt overfor daværende statsråd Kristin Halvorsen.²⁹ Lagmannsretten uttalte da følgende³⁰:

«Som utgangspunkt må det ... reageres klart strengere mot overtredelser av straffeloven § 99 enn tilsvarende handlinger mot offentlige tjenestemenn. Bestemmelsen i straffeloven § 99 skal beskytte og ivareta helt grunnleggende verdier i et demokratisk samfunn. Det er umåtelig viktig at statsråder kan bevege seg fritt, være i kontakt med folk, delta åpent i den politiske debatt, og for øvrig utøve sin virksomhet i trygghet. Handlinger av denne art vil bidra til en uønsket utvikling med bl.a. krav om økt sikkerhet rundt statsråder. Av allmennpreventive grunner må der derfor som den klare hovedregel reageres med ubetinget fengsel ved overtredelse av straffeloven § 99.»

Om tilsvarende hadde skjedd overfor en lokal folkevalgt, antas det at tilsvarende hensyn ville kunne begrunne at forholdet ville rammes av den alminnelige bestemmelsen om trusler i straffeloven § 263, eventuelt av straffeloven § 266 om hensynsløs atferd.

Drapserklæringer mot politikere er straffeskjerpene. I denne saken ble en mann dømt til 90 dager ubetinget fengsel for overtredelse av tidligere straffelov § 227 om trusler.³¹ Han hadde sendt en SMS-melding til Dagbladet der han truet med å drepe statsminister Bondevik og helseminister Høybråten. Det ble uttalt i formildende retning at tiltalte hadde store psykiske problemer og at handlingen fremsto som en engangsforeteelse. SMS-trusselen lød slik:

«Kommer til å drepe både Bondevik & Høybråten. Snakk om patetiske, kyniske, selvgode «/Kristenfigurer/». Så falskt og glatt. Opp i alt dette, dør jeg. Og»

Tingretten uttalte med hensyn til at truslene var fremsatt mot en politiker:

«Fremsettelse av drapstrusler er i seg selv en svært alvorlig handling, og det bemerkes i straffeskjerpene retning at truslene var rettet mot statsminister og et annet regjeringsmedlem. Allmennpreventive hensyn tilsier at det reageres strengt overfor trusler mot politikere og andre sentrale aktører i vårt demokratiske samfunn.»

Denne avgjørelsen ville ha fått tilsvarende resultat om den hadde dreid seg om lokale folkevalgte.

1.4.4 Rettspraksis om trusler mot andre sammenlignbare grupper

Trusler mot nestleder i AUF. I en sak ble en mann dømt til 6 måneders fengsel for en rekke forhold, herunder en trussel mot nestlederen i Arbeidernes ungdomsfylking (AUF).³² Trusselen gikk ut på at tiltalte som svar på kommentaren «Stå på B, snart er du på tinget» skrev følgende på ungdomspolitikernes offentlige Facebook-side: «Du er også snart ferdig. LEVE ANDERS BEHRING BREIVIK»

Retten la vekt på at handlingene var fremført mot en politiker:

«Videre anser retten at omstendighetene rundt forholdet ... må anses som skjerpene, dels fordi handlingen fremstod som særlig hensynsløs, og dels alvorlig fordi det rettet seg mot en politiker som potensielt vil kunne bli skremt fra å utøve politisk virksomhet.»

²⁹ LB-2007-5355

³⁰ I tilknytning til straffeloven 1902 § 99, den særskilte bestemmelsen om stortingspolitikere og statsråder m.fl. som i dagens lov er videreført i § 115

³¹ TOSLO-2004-12498 (RG-2004-1196)

³² TOSLO-2019-56952

Denne dommen har direkte overføringsverdi for lokale folkevalgte, selv om den fornærmede politikeren i den aktuelle saken ikke hadde verv som folkevalgt. En tilsvarende ytring om en lokal folkevalgt ville utvilsomt ha blitt behandlet på tilsvarende måte av en domstol.

Det finnes også flere rettsavgjørelser om trusler rettet mot journalister på grunn av innholdet i deres journalistikk i blant annet kriminalsaker eller om temaer som ekstremisme. Det fremheves i disse avgjørelsene at det er alvorlig at trusler rettes mot journalister fordi det samtidig er et angrep på pressens funksjon i et demokrati og dermed på demokratiets kjerneverdier. Dette vil ha direkte overføringsverdi på tilsvarende trusler rettet mot politikere, herunder lokale folkevalgte. Nedenfor gjennomgås noen eksempler.

Trusler mot journalister ble hardt straffet på bakgrunn av pressens viktige rolle i et demokrati. I denne saken³³ la Høyesterett til grunn at ved trusler mot journalister måtte straffenivået være «markert høyere» enn det som ordinært ble utmålt ved trusler.³⁴ Saken gjaldt straffutmåling for fremsettelse av drapstrusler mot to journalister med bakgrunn i en artikkel i avisen VG, hvor det blant annet ble opplyst at domfeltes bror var ettersøkt i anledning av et drap i et kriminelt gjengmiljø. Høyesterett forhøyet straffen fra fengsel i 45 dager til 75 dager. Pressens viktige funksjon i et demokrati og at trusler mot journalister i anledning av deres journalistiske virke ikke kan sammenlignes med straffenivået for andre grupper som utsettes for ran, vold og trusler, ble særlig fremhevet.

Høyesterett uttalte følgende i forbindelse med straffutmålingen:

«Ved trusler mot journalister i anledning av deres journalistiske virke, er derimot det fremtredende at det er pressens virksomhet som forsøkes påvirket, og kanskje endatil kneblet.

Straffenivået må på denne bakgrunn av allmennpreventive grunner være markert høyere i disse sakene enn det som ordinært utmåles ved trusler...»

En annen høyesterettsavgjørelse fra 2002 gjaldt straffutmåling for trusler mot en journalist etter en artikkel i en avis med omtale av sak med forbindelse til en motorsykelklubb.³⁵ Høyesterett skjerpet straffen fra fengsel i 30 dager til 60 dager. Dette ble særlig begrunnet med at saken gjaldt trusler mot en journalist for å påvirke pressens virksomhet, og det ble vist til uttalelsene sitert ovenfor fra den andre høyesterettsavgjørelsen.

For å legge til rette for offentlig meningsutveksling må trusler mot journalister straffes. Saken gjaldt blant annet trusler mot journalister.³⁶ Den ene trusselen ble sendt per e-post til en journalist, etter at avisen samme dag hadde publisert hennes artikkel om ekstreme islamister som tok jegerkurs. Meldingen lød slik:

«Artikkelen er mottatt av både kjente og ukjente brødre, og den er IKKE godt mottatt. At du har snoket i folks privatliv har satt sinnene i kok og du må ikke bli overrasket dersom noe eller noen dukker opp i privatlivet ditt også! Med ord eller handlinger, det vet ikke jeg! Dette er ikke en trussel, kun nyttig informasjon til ditt eget bruk.»

En annen journalist i en annen avis hadde mottatt lignende melding, etter publisering av en artikkel om norske radikale muslimer som reiste til Syria for å slutte seg til ulike grupper som kjempet mot Assads regime.

Lagmannsretten viste til de forannevnte høyesterettsavgjørelsene fra 2002, idet den begrunnet hvorfor slike trusler var særlig alvorlige.

³³ Rt-2002-1202

³⁴ Etter straffeloven 1902 § 227 første straffalternativ (nå straffeloven § 263)

³⁵ Rt-2002-1207

³⁶ LB-2014-174730

1.5 Oppfordringer til straffbare handlinger – straffeloven § 183

1.5.1 Om bestemmelsen generelt³⁷

Straffeloven § 183 om oppfordringer til straffbare handlinger lyder slik:

Den som offentlig oppfordrer noen til å iverksette en straffbar handling, straffes med bot eller fengsel inntil 3 år.

Oppfordringen kan både skje i ord og i handling uten at det gjelder noen formkrav. Det kreves ikke at den er rettet til et større antall personer, men den må være fremsatt offentlig.³⁸ Kravet om at ytringen må være fremsatt offentlig gjelder også for krenkelser av privatlivets fred (straffeloven § 267, som behandles nedenfor). Det er derfor hensiktsmessig å forklare hva som menes med «offentlig» i straffelovens forstand:

Begrepet «offentlig handling» har en legaldefinisjon i straffeloven § 10 annet ledd.

Straffeloven § 10 annet ledd om offentlig handling lyder slik:

En handling er offentlig når den er foretatt i nærvær av et større antall personer, eller når den lett kunne iakttas og er iakttatt fra et offentlig sted. Består handlingen i fremsettelse av en ytring, er handlingen også offentlig når ytringen er fremsatt på en måte som gjør den egnet til å nå et større antall personer.

Definisjonen i straffeloven § 10 skal ifølge lovens forarbeider forstås slik at «et større antall personer» betyr at det er **nok at ytringen er fremsatt på en måte som gjør den egnet til å nå 20-30 personer**.³⁹ At det står «egnet til», innebærer at det ikke kreves at publiseringen faktisk har nådd/blitt sett av så mange. Det er nok at det er publisert på en måte som gjør at den er tilgjengelig for minst 20-30 personer. Dette innebærer at alt som publiseres åpent på Internett omfattes. Det innebærer at også det som publiseres på lukkede nettsteder, for eksempel en **lukket gruppe på Facebook, kan regnes som offentliggjort**, dersom minst 20-30 personer har tilgang.

Oppfordringen må referere seg til en bestemt og konkret straffbar handling, eller til en spesiell type/art straffbare handlinger. En generell oppfordring til å begå straffbare handlinger omfattes derimot ikke. Men også en ubestemt oppfordring for eksempel om å «bryte loven» vil ut fra oppfordringssituasjonen eller omstendighetene for øvrig, kunne falle inn under bestemmelsen.

Med «iverksette» menes en direkte oppfordring til å påbegynne en straffbar handling. Det er ikke straffbart å forfekte en mening om at visse straffbare handlinger er av det gode, eller at de i hvert fall ikke bør kunne medføre straff.⁴⁰

Medvirkning til og forsøk på oppfordringer til straffbare handlinger er også straffbart.

Det finnes lite rettspraksis om bestemmelsen, både fra Høyesterett og fra underinstansene, og bestemmelsen anvendes ofte i kombinasjon med andre straffebestemmelser som utgjør det sentrale i den enkelte saken, f.eks. i forbindelse med trusler eller diverse voldslovbrudd. I motsetning til straffelovens bestemmelse om trusler, som får anvendelse uavhengig av om trusselen er fremsatt

³⁷ Bestemmelsen viderefører deler av straffeloven 1902 § 140 første ledd om oppvigling. I forhold til § 140 er det imidlertid foretatt en betydelig innsnevring av hvilke handlinger som er straffbare. Rettspraksis som gjelder den gamle straffeloven § 140 har derfor svært begrenset betydning for forståelsen av bestemmelsen. Det er eksempelvis ikke lenger straffbart å forherlige en type straffbare handlinger.

³⁸ Jf. også Matningsdal, Gyldendal Rettsdata, kommentarutgave til straffeloven § 183 og Hagen og Ejfestad: *Strafferett – håndbok*, 5. utgave, 2019, s. 198.

³⁹ Jf. merknadene til paragrafen i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 30.1.

⁴⁰ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) kap. 12.2.5 s. 342

offentlig eller bare direkte overfor den fornærmede, krever straffeloven § 183 som nevnt at oppfordringen er fremsatt offentlig. Også det kan forklare at den er mindre brukt i praksis.

1.5.2 Rettspraksis om lokale folkevalgte

Det har ikke blitt funnet avgjørelser fra domstolene som gjelder oppfordring til straffbare handlinger rettet mot lokale folkevalgte.

1.5.3 Annen relevant rettspraksis

Det har ikke blitt funnet avgjørelser fra domstolene som gjelder oppfordring til straffbare handlinger rettet mot stortingspolitikere, statsråd, journalister eller samfunnsdebattanter. Bestemmelsen var et tema i lagmannsrettens behandling av saken som gjaldt trusler mot stortingspolitiker Abid Raja, som ble avgjort av Høyesterett.⁴¹ Det var likevel kun lagmannsrettens mindretall som drøftet bestemmelsen, og tiltalte ble ikke dømt for overtredelse av denne.

1.6 Krenkelser av privatlivets fred – straffeloven § 267

1.6.1 Om bestemmelsen generelt

Bestemmelsen om privatlivets fred finner vi i straffeloven § 267.⁴²

Straffeloven § 267 første ledd lyder slik:

Den som gjennom offentlig meddelelse krenker privatlivets fred, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Straffeloven § 267 rammer kun den som gjennom «offentlig meddelelse» krenker privatlivets fred⁴³. Det vises til det som er sagt tidligere om straffelovens definisjon av «offentlig».

Bestemmelsene reiser ellers **to hovedspørsmål** med hensyn til hvorvidt den er overtrådt: **Hva omfattes av «privatlivets fred», og når er denne «krenket»?** Loven selv definerer ikke nærmere hva som ligger i begrepet «privatlivets fred», eller mer presist; hvilke opplysninger om en person bestemmelsen verner mot offentliggjøring av. Bestemmelsen er en videreføring av straffeloven av 1902 § 390, som inneholdt begrepet «**personlige og huslige forhold**».⁴⁴ Dette ble sløffet i gjeldende bestemmelse, men ifølge forarbeidene, skulle ikke dette innebære noen realitetsendring.⁴⁵ Det ble i den forbindelse, med henvisning til rettspraksis, vist til at det avgjørende var om det dreide seg om «*opplysninger med en viss grad av sensitivitet*».⁴⁶

Opplysninger om noens helse, seksualliv, forhold i familien og andre slike typisk personlige forhold, vil være vernet mot offentliggjøring, men som det fremgår av de samme forarbeidene er det vanskelig å gjøre nærmere generelt rede for grensene for hva som omfattes:

«Den nærmere grensedragningen vil i slike tilfeller bero på en sammensatt avveining av hensynet til ytringsfrihet og personvern, sett i lys av den konkrete konteksten som opplysningene ble fremsatt i. Dette medfører i seg selv at det vanskelig kan gis en fyllestgjørende generell redegjørelse for hvor grensene skal trekkes. Til dette kommer at forståelsen av de to overordnede hensynene i avveiningen

⁴¹ HR-2019-1922-A

⁴² I tillegg til å kunne være straffbart under straffeloven, er overtredelse erstatningsbetingende, jf. skadeerstatningsloven § 3-6, se kapittelet "Ærekrenkelser og erstatningsansvar".

⁴³ Om forståelsen av begrepet «offentlig», vises det til straffeloven § 10 annet ledd som beskrevet under "Oppfordring til straffbare handlinger – straffeloven § 183"

⁴⁴ Ragna Aarli, Vern av «privatlivets fred», Tidsskrift for rettsvitenskap 2005 s. 525-573, se pkt. 3 Historisk perspektiv på beskyttelsen av privatlivets fred

⁴⁵ Jf. Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 150 og s. 425

⁴⁶ Jf. Ot. prp. nr. 22 (2008-2009) s. 150

- ytringsfriheten og personvernet - utvikler og endrer seg gjennom rettspraksis, særlig i EMD. På bakgrunn av dette finner departementet det mest hensiktsmessig å overlate den nærmere grensedragningen til rettspraksis.»⁴⁷

I EMDs sentrale dommer om vern av privatlivet, uttalte EMD at forståelsen av privatliv har å gjøre med personlig identitet, som en persons navn, foto eller fysisk eller moralsk integritet og personens relasjoner med andre mennesker. Selv i en offentlig kontekst er det en sone der en person interagerer med en annen, som kan betraktes som privat:⁴⁸

«The Court reiterates that the concept of private life extends to aspects relating to personal identity, such as a person's name, photo, or physical and moral integrity; the guarantee afforded by Article 8 of the Convention is primarily intended to ensure the development, without outside interference, of the personality of each individual in his relations with other human beings. There is thus a zone of interaction of a person with others, even in a public context, which may fall within the scope of private life.»

Dette er veiledende også for tolkningen av straffeloven § 267. Som man ser av EMDs utlegning, omfatter vernet ikke bare det som man etter en språklig forståelse vil oppfatte som det helt private. Vernet omfatter i prinsippet også hva en person foretar seg som privatperson i sin omgang med andre mennesker, herunder ute i offentligheten. EMDs tilnærming taler ellers for at man i utgangspunktet opererer med en forholdsvis vid definisjon av hvilke personlige forhold som er vernet, mens man heller justerer hva som må tåle offentliggjøring i forbindelse med den nærmere interesseavveiningen mellom ytringsfriheten og personvernet i den enkelte sak. Det henger sammen med det andre hovedspørsmålet, om hva som «krenker» privatlivets fred. Begrepet «krenker» gir anvisning på en rettsstridsvurdering.⁴⁹ Det er i denne rettsstridsvurderingen at man må foreta avveining mellom hensynet til ytringsfriheten og hensynet til personvernet, slik det forutsettes i bestemmelsens forarbeider.

Etter hvert har det i rettspraksis utviklet seg en liste over de mest relevante avveiningskriteriene. Det finnes ingen uttømmende liste, men følgende hovedmomenter har vært fremhevet i nyere avgjørelser fra EMD:⁵⁰

- Ytringens allmenne interesse
- Den omtaltes status/egne rolle og temaet for omtalen
- Den omtaltes egne forhold/tidligere opptreden
- Hvordan opplysningene er skaffet til veie og verifisert
- Innhold, form og konsekvenser av publiseringen

Disse momentene glir til en viss grad over i hverandre, og de inngår til syvende og sist i en helhetsvurdering.⁵¹

For politikere betyr dette at selv om de kan måtte tåle et annet søkelys på sitt privatliv enn vanlige borgere, er det klart at de **også er vernet** mot at noen offentliggjør opplysninger om deres private, personlige forhold, når det ikke har **relevant sammenheng med deres rolle som politikere** eller på annen måte yter et **bidrag til samfunnsdebatten**. Offentliggjøring som kun er gjort i **sjikanehensikt** vil i alle tilfeller **ikke være vernet av ytringsfriheten**.

⁴⁷ Op cit

⁴⁸ Von Hannover mot Tyskland nr. 2 (sakene 40660/08 og 60641/08) avsnitt 95

⁴⁹ Jf. Ot. Prp. nr. 22 (2008-2009) s. 148, jf. Rt-2007-687 avsnitt 57

⁵⁰ Se for eksempel Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge (sak 13258/09) avsnitt 34, med videre henvisninger til Von Hannover mot Tyskland nr. 2 (sakene 40660/08 og 60641/08) avsnitt 109-113 og Axel Springer AG mot Tyskland (sak 39954/08) avsnitt 84.

⁵¹ For en svært grundig gjennomgang, se Hovlid, Ellen Lexerød, *Vern av privatlivets fred*, Gyldendal juridisk (2015), der hele bokens del IV er viet til dette.

Det kan bemerkes at **selv om det ikke er offentliggjort** private opplysninger, vil **en trussel om å offentliggjøre private opplysninger** om noen – også en lokal folkevalgt – eller deres nærmeste, i seg selv kunne **være straffbar etter straffeloven § 263**, eventuelt etter straffeloven § 266 om hensynsløs atferd (se nærmere om denne bestemmelsen nedenfor).

1.6.2 Rettspraksis om lokale folkevalgte

Offentliggjøring av privat informasjon som kun er gjort i sjikanehensikt er ikke vernet av ytringsfriheten. Det finnes en dom fra Stavanger tingrett⁵² i en privat straffesak som gjelder krenkelser av privatlivets fred til en bystyrepolitiker. Grunnen til at politikeren gikk til privat straffesak var at hennes anmeldelse ble henlagt av politiet.⁵³ Krenkelsen gikk ut på at en mann hadde lagt ut flere Facebook-innlegg om politikeren, som politikeren mente var både ærekrenkende (ærekrenkelser var den gang straffbare, men er i dag kun erstatningsbetingende) og krenket privatlivets fred. Retten kom til at det ikke var tvilsomt at opplysninger om innleggelse på psykiatrisk sykehus var et slikt personlig forhold som omfattes av straffebestemmelsen om krenkelse av privatlivets fred⁵⁴. Retten kunne ikke se at saksøkers politiske engasjement eller rolle i offentlig debatt gjorde at hun skulle tåle slike forhånelser og omtale av private opplysninger. Retten begrunnet dette med at uttalelsene ikke var satt i noen relevant politisk sammenheng. De hadde ingen allmenn interesse eller noen saklig tilknytning til hennes verv som politiker, men rammet henne utelukkende som person. Saksøkte ble dømt til å betale en bot på 8 000 kroner, subsidiært fengsel i 15 dager, og til å betale saksøker 15 000 kroner i oppreisningserstatning (om adgangen til å få erstatning, se nærmere behandling i et eget punkt nedenfor).

Det er ikke funnet andre avgjørelser fra domstolene som gjelder krenkelser av privatlivets fred til lokale folkevalgte (på grunn av deres politiske aktivitet). Dette betyr at det ikke finnes avgjørelser fra Høyesterett som gjelder dette temaet, og det er svært sannsynlig at det heller ikke finnes avgjørelser fra lagmannsrettene om temaet. Når det gjelder tingrettsavgjørelser, er det som nevnt tidligere i rapporten, ikke slik at alle avgjørelser publiseres i Lovdata eller andre steder. Det er likevel sannsynlig at saker som gjelder krenkelser av privatlivets fred til en lokal folkevalgt ville ha blitt inntatt i Lovdata, da tingrettsavgjørelser av en viss samfunnsinteresse normalt meldes inn til Lovdata eller på annen måte fanges opp av tjenesten.

1.6.3 Annen relevant rettspraksis

Det har ikke blitt funnet noe rettspraksis som gjelder f.eks. statsråder, journalister eller samfunnsdebattanter, og heller ikke noen alminnelige straffesaker om de ovennevnte gruppene eller stortingsrepresentanter.

⁵² TSTAV-2013-187309

⁵³ Adgangen til å reise privat straffesak er regulert i straffeprosessloven kapittel 28 – dette omtales nærmere nedenfor, i sammenheng med gjennomgang av adgangen til å gå til sivilt erstatningssøksmål for å kreve oppreisning

⁵⁴ Straffeloven 1902 i § 390, jf. § 267 i gjeldende straffelov

1.7 Hensynsløs atferd – straffeloven § 266

1.7.1 Om bestemmelsen generelt

Straffeloven § 266 om hensynsløs atferd lyder slik:

Den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd forfølger en person eller på annen måte krenker en annens fred, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.

Straffeloven § 266a rammer videre de mest alvorlige tilfellene av personforfølgelse:

Den som gjentatte ganger truer, følger etter, iakttar, kontakter eller gjennom andre sammenlignbare handlinger forfølger en annen på en måte som er egnet til å fremkalle frykt eller engstelse, straffes med fengsel inntil 4 år.

Straffeloven § 266 og § 266a verner kun fysiske personer. Både medvirkning og forsøk er straffbart etter bestemmelsen. Bestemmelsen viderefører i all hovedsak den gamle straffeloven § 390a. En fredskrenkelse etter denne bestemmelsen blir først straffbar hvis den går **ut over ubehageligheter o.l. som et normalt menneske vil kunne forvente av alminnelig menneskelig samkvem. Krenkelsen må altså være hensynsløs eller kvalifisert klanderverdig, og ikke bare skremmende eller plagsom.**

Atferden må fremstå som **hensynsløs**. Hensynsløs er det bærende vilkåret i bestemmelsen.⁵⁵ Relevante momenter i vurderingen vil være i **hvilken sammenheng atferden fant sted, om atferden hadde et aktverdig formål, og fornærmedes opptreden.**⁵⁶ Typiske eksempler etter denne bestemmelsen vil være:

- forfølgelse («stalking»)
- nattlige oppringninger
- sjikane og utskjelling
- sending av meldinger med krenkende innhold
- vage trusler⁵⁷

«Skremmende» opptreden tar sikte på **forskjellige former for sjokkerende opptreden. «Plagsom opptreden»** kan bl.a. omfatte **sjikanøse telefonoppringninger og utidige personlige eller skriftlige henvendelser.**⁵⁸ Stadige støyforstyrrelser kan også rammes – særlig dersom den skjer i sjikanehensikt. At noens «fred» krenkes, innebærer normalt at dette er **sinnsfreden**, da fysiske krenkelser omfattes av andre bestemmelser i straffeloven.⁵⁹

Bestemmelsen får i det store og hele først anvendelse når andre bestemmelser ikke gir beskyttelse mot den uønskede atferden. Bestemmelsen kommer bare til anvendelse når det ligger **innenfor gjerningsmannens forsett at fornærmede skal oppfatte krenkelsen**, mens hensynsløs atferd som man ikke regner med skal bli oppfattet av den det går ut over, faller utenfor.⁶⁰

Et eksempel på et tilfelle som ikke dekkes av straffeloven § 266 er behandlet i en dom fra Høyesterett.⁶¹ Der hadde en mann som på sen kveldstid hadde beveget seg rundt i et boligområde, kikket inn i boliger, og i tre tilfeller filmet eller fotografert unge kvinner inne i boligene. Kvinnene var ikke identifisert. Høyesterett uttalte at vilkåret for domfellelse etter straffeloven § 266 er at det ligger

⁵⁵ Magnus Matningsdal, *Straffeloven 2005, ajourført lovkommentar*, § 266 note 4, Juridika.

⁵⁶ Hagen og Efstad: *Strafferett – håndbok*, 5. utgave, 2019, s. 308.

⁵⁷ Se også Nadim, Fladmoe og Wessel-Aas, [Rapport 2016:17 Hatefulle ytringer på internett, omfang, forebygging og juridiske grenser](#), s. 48.

⁵⁸ Jf. Rt-1952-989.

⁵⁹ Matningsdal, Gyldendal Rettsdata, kommentarutgave til straffeloven § 266.

⁶⁰ Magnus Matningsdal, *Straffeloven 2005, ajourført lovkommentar*, § 266 note 2.1, Juridika.

⁶¹ HR-2019-563-A

innenfor gjerningsmannens forsett at fornærmede skal oppfatte krenkelsen, og et slikt forsett ble ikke funnet bevist. Tiltalte kunne da ikke dømmes for overtredelse av bestemmelsen. Det er også et vilkår etter både straffeloven § 266 og § 266 a, at fornærmede faktisk blir kjent med den krenkende handlingen. Hadde mannen derimot offentliggjort noen av bildene han tok, ville det kunne rammes av straffeloven § 267 (som ble behandlet ovenfor), og hadde han truet noen av kvinnene med slik offentliggjøring, ville det kunne rammes av straffeloven § 263 om trusler.

Rettspraksis viser på den annen side at det **ikke er nødvendig at den hensynsløse atferden** – når den består i ytringer – **må være foretatt direkte overfor fornærmede**. Det har for eksempel blitt rammet av bestemmelsen at en person over tid publiserte **sjikanerende omtale** av en annen på sin egen **blogg**, selv om domfelte aldri formidlet innholdet direkte til fornærmede. Det var **nok at det lå innenfor domfeltes forsett at fornærmede ville få innleggene med seg**.⁶² Lagmannsretten uttalte følgende i den forbindelse:

«Lagmannsretten legger til grunn at straffeloven 1902 § 390a i prinsippet også kan ramme hensynsløs atferd som finner sted på internett ved bruk av blogg slik som i saken her. Bruk av blogg er vanlig, og det er behov for å gi vern mot hensynsløs atferd ved bruk av internett. Det legges til grunn at det ikke kan være et vilkår for å anvende § 390a at det aktuelle krenkende utsagnet er direkte rettet til fornærmede. Bestemmelsens ordlyd inneholder ikke en slik begrensning. Lagmannsretten legger vekt på at en blogg ligger offentlig tilgjengelig på internett for alle og enhver. As blogg var beregnet på å skulle spres innen det aktuelle religiøse miljøet. Det må legges til grunn at A var klar over at hans uttalelser kom til Bs kunnskap, noe A også ønsket. B var navngitt i blogginnleggene. I noen grad har saken likhetstrekk med blant annet saken fra Agder lagmannsrett hvor det ble satt opp sjikanerende plakater i nabolaget. Plakatene var heller ikke rettet direkte til fornærmede, men det var nærliggende at fornærmede ble kjent med plakatenes innhold»

Dette vil være **relevant også med hensyn til lokale folkevalgte** som blir utsatt for hensynsløs atferd via **innlegg på åpne blogger, Facebook-sider** og lignende, så fremt det fremstår for gjerningspersonen at det er nærliggende at den folkevalgte blir kjent med innholdet.

Bestemmelsen kan tenkes å gi **noe svakere vern til personer av offentlig interesse, som politikere**. Høyesterett uttalte følgende i en sak⁶³ som gjaldt sjikanerende meldinger til direktøren i Utlendingsnemnda (UDI):

«Direktøren for Utlendingsnemnda tilhører ikke en sårbar gruppe. Som andre toppledere må han tåle kritikk og mishagsytringer. Men det går en grense. Også personer i slike stillinger har behov for vern mot plagsom opptreden som krenker deres fred.»

En lignende vurdering vil nok gjøres i forbindelse med **gjentatte oppringinger hos en lokalpolitiker som har håndtert konkrete saker til misnøye for innringeren**, selv om omfang, form og innhold vil sette en grense – som i saken nevnt ovenfor om UDI-direktøren.

Forholdet til ytringsfrihet er relevant også i forhold til denne bestemmelsen, men det følger klart av høyesterettspraksis at **retten til ytringsfrihet aldri omfatter ren personforfølgelse**.⁶⁴

1.7.2 Rettspraksis om lokale folkevalgte

Det er lov å publisere krenkende informasjon hvis man publiserer i god tro. I denne saken⁶⁵ ble en 44 år gammel kvinne frikjent for overtredelse av den gamle straffeloven § 390a som tilsvarer den

⁶² LB-2016-86576

⁶³ HR-2010-845-A

⁶⁴ Jf. Rt-2010-845

⁶⁵ TOSLO-2013-111859 (RG-2013-1338)

nye straffelovens § 266. I et brev blant annet til helseministeren, som hun også publiserte på sin blogg, hevdet kvinnen uriktig at en tidligere lokalpolitiker i Trondheim var dømt for hallikvirksomhet. Hun ble frifunnet fordi tingretten kom til at hun var i faktisk villfarelse med hensyn til forholdet. Altså at hun i god tro mente at hennes påstand om politikeren var riktig.

1.7.3 Rettspraksis som gjelder stortingsrepresentanter m.m.

Hensynsløs adferd som kan skremme politikere fra å utøve politisk virksomhet er straffbart. En mann som ble dømt blant annet for en trussel mot en nestleder i AUF hadde også begått hensynsløs atferd som ble beskrevet slik i tiltalebeslutningen⁶⁶:

«Mandag 7. mai 2018 kl. 01.29 sendte han fra et for politiet ukjent sted en personlig Facebook-melding til nestleder i Arbeidernes ungdomsfylking (AUF), H, med følgende innhold: 'Jeg kommer tilbake til deg etterhvert. I mellomtiden kan du kvitte deg med skurefilla og kommunistspirenes håndbok som du kan utenat. Anders Behring Breivik gjorde en kjempejobb. Godt gjort. Hva skulle vi gjort uten han. Håper han gjentar sine bravader så vi blir kvitt asylelskere på utøya'. H overlevde massedrapene på Utøya 22. juli 2011.»

I forbindelse med straffutmålingen for dette konkrete forholdet la tingretten uttrykkelig vekt på at fornærmede var en politiker, slik at de straffbare forholdene kunne påvirke hans virke:

«Videre anser retten at omstendighetene rundt forholdet ... må anses som skjerpene, dels fordi handlingen fremstod som særlig hensynsløs, og dels alvorlig fordi det rettet seg mot en politiker som potensielt vil kunne bli skremt fra å utøve politisk virksomhet.»

Det som er sagt i denne dommen, ville også kunne gjelde tilsvarende dersom det var en lokal folkevalgt som ble utsatt for det samme.

1.7.4 Rettspraksis som gjelder andre sammenlignbare grupper

I det følgende vises noen dommer som ikke gjelder lokale folkevalgte, men der den spesielle rollen en del yrkesgrupper og verv har ved å utføre et viktig samfunnsoppdrag, vektlegges ved straffutmålingen for hensynsløs atferd. Rettspraksisen viser at hensynsløs atferd ikke godtas selv mot ressurssterke personer i maktposisjoner.

Elleve repeterende meldinger i et tidsrom på fem og en halv uke ble ansett som hensynsløst og dermed straffbart. En høyesterettsdom⁶⁷ gjelder en person som var tilknyttet Støtteverket for afghanske flyktninger, og som i perioden 30. juni til og med 7. august daglig og deretter 10 ganger fram til 5. september 2007 hadde sendt tekstmeldinger til direktøren i Utlendingsnemnda med blant annet følgende innhold:

«Vi vil ikke gi oss. Vi vil holde deg ansvarlig. Denne saken kommer til å få konsekvenser for deg».

Høyesterett kom etter en helhetsvurdering til at dette forholdet ble rammet av straffeloven om hensynsløs adferd. Høyesterett fant at selv om formålet med å sende meldingene var aktverdig og mottakeren ikke tilhørte noen svak gruppe, gjorde **antallet meldinger og intensiteten at atferden var hensynsløs**. Høyesterett kom videre til at domfellelsen ikke var i strid med vernet om ytringsfriheten i EMK, da ytringsfriheten ikke strakk seg så langt som til tekstmeldinger med et innhold som var egnet til å gjøre direktøren i Utlendingsnemnda og hans familie utrygge.

⁶⁶ TOSLO-2019-56952

⁶⁷ Rt-2010-845

Det samme må antas å gjelde politikere – herunder lokale folkevalgte. Selv om de i utgangspunktet må tåle at borgere som er uenige i deres politiske syn og vedtak, sender dem meldinger om dette, vil det på samme måte som i avgjørelsen referert ovenfor, gå en grense der meldingenes innhold kombinert med omfanget er egnet til å gjøre den folkevalgte utrygg.

Ren nettsjikane med grove personkarakteristikker er ikke vernet av ytringsfriheten. En sak⁶⁸ gjaldt mobbing av en barnevernansatt i et Facebook-innlegg som i tiltalen ble beskrevet slik:

«Lørdag 12. november 2016 skrev hun blant annet følgende om barnevernsleder i X kommune, B, på Facebook-siden til C:

'Som jeg skrev til B så er han KUN egnet til å arbeide med noe som ikke omhandler hverken mennesker eller dyr. Jeg anbefalte han å begynne med stål, hvor han ikke kan få gjort så mye skade. Han er en overgriper, løgner, maktsyk galning. Og jeg har bedt om en rustest av han da han har symptomer på å være rusmisbruker. Han er truende, kontrollerer ikke sinnet sitt og jeg påstår han er blandt de farligste ett barn og en familie kan komme utfor. Dersom du ikke priser han som hakket over Vår Herre, så er han ute etter å ta deg. Det er så mange som vet hva han er, men tør ikke stå frem fordi de er redd, med grunn tror jeg, at han er villig til å hente barna dine visst du ikke behandler han som din største helt. Jeg håper advarsler om barnevernsleder B blir spredt over hele Norge'.»

Lagmannsretten la til grunn at innlegget fremsto utelukkende som en ren nettsjikane av B, med grove personkarakteristikker av ham, og var ikke vernet av ytringsfriheten. Tiltalte var i tingretten dømt til å betale en bot på 6 000 kroner og straffutmålingen ble ikke påanket.

Selv om en politiker generelt må tåle noe mer enn en offentlig tjenesteperson, vil **prinsippet som retten gir uttrykk for i denne avgjørelsen – om ytringsfrihetens svake vern av ren nettsjikane og grove personkarakteristikker – også gjelde om det er en lokal folkevalgt som utsettes for lignende.**

Hensynsløs adferd mot mennesker med viktig samfunnsoppdrag er straffbart. Saken gjaldt en mann som ble dømt til 14 dagers betinget fengsel for tre tilfeller av hensynsløs atferd.⁶⁹ Tiltalte hadde sendt sjikanerende tekstmeldinger til en journalist og to kundebehandlere. Meldingene til journalisten er beskrevet slik i tiltalebeslutningen:

«Han skrev blant annet 'tør du ikke, eller vil du ikke, sitere Badran, di venstrevridde fitte. Måtte du lide inderlig og vel resten av livet ditt og i syv generasjoner etterpå. Sånne som deg bør ikke ha livets rett', 'Fy faen slike som deg burde vært arkebusert på festningen. Og nei, dette var et ønske, ingen 'trussel' slik dere hjernedøde journalister heltiden tror', 'Jeg håper inderlig, av hele mitt hjerte, at du kommer til å få et smertefullt liv der alle du er glad i, dør' og/eller lignende.»

Retten anså sjikanen mot journalisten for å være særlig alvorlig. Det ble uttalt at journalister har et viktig samfunnsoppdrag, og det må ses på som alvorlig at pressens virksomhet søkes påvirket ved hensynsløs atferd. Tilsvarende vil antas å gjelde om det var en folkevalgt politiker som ble utsatt for slikt på grunn av sitt politiske virke.

⁶⁸ LA-2018-35988

⁶⁹ TFRED-2017-25672

1.8 Hatefulle og diskriminerende ytringer – straffeloven § 185

1.8.1 Om bestemmelsen generelt

Straffeloven § 185 rammer bestemte diskriminerende eller hatefulle ytringer.

Straffeloven § 185 lyder slik:

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring. Som ytring regnes også bruk av symboler. Den som i andres nærvær forsettlig eller grovt uaktsomt fremsetter en slik ytring overfor en som rammes av denne, jf. annet ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

- a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,*
- b) religion eller livssyn,*
- c) homofile orientering, eller*
- d) nedsatte funksjonsevne*

Bestemmelsen viderefører straffeloven 1902 § 135 a, som opprinnelig rammet grovt krenkende ytringer rettet mot en person eller en gruppe av personer på grunn av deres trosbekjennelse, rase, hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse, samt krenkelser overfor en person eller en gruppe på grunn av deres homofile legning, leveform eller orientering, eller nedsatte funksjonsevne. Strafferammen ble økt fra 2 til 3 år i den nye straffeloven. Mens den gamle straffeloven kun rammet ytringer som ble fremsatt offentlig, omfatter den nye straffeloven § 185 også hatefulle ytringer som i andres nærvær fremsettes overfor noen som beskyttes av bestemmelsen.

Et helt **sentralt tolkningsmoment** ved anvendelsen av bestemmelsen er **balansen mellom behovet for et strafferettslig vern mot diskriminerende og hatefulle ytringer på den ene siden og hensynet til ytringsfriheten på den andre siden**. Straffeloven § 185 rammer derfor **bare kvalifisert krenkende uttalelser** og må tolkes i tråd med Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10 som beskytter den enkeltes rett til ytringsfrihet, noe som er understreket av Høyesterett:

«Det følger både av forarbeider og rettspraksis at § 135a skal tolkes innskrenkende i lys av Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10.»⁷⁰

Det samme følger av forarbeidene til loven⁷¹:

«Hvilke ytringer som bør og vil rammes, vil i stor utstrekning først kunne fastslås etter en nærmere vurdering av forholdet til ytringsfriheten.»

Hensynet til ytringsfriheten tilsier at det gjennomgående **skal svært mye til for at et utsagn som objektivt sett rammes av § 185 likevel kan straffes**. I praksis har dette spørsmålet **først og fremst kommet på spissen i forbindelse med rasediskriminerende utsagn**. I tillegg til ytringsfriheten kan også hensynet til religions- og forkynningsfriheten tilsi sterke begrensninger på hvilke handlinger som rammes.⁷²

⁷⁰ HR-2018-674 avsnitt 15

⁷¹ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) punkt 10.7.4.2 s. 249

⁷² Jf. Rt-1984-1359. Magnus Matningsdal, Straffeloven 2005, ajourført lovkommentar, § 185 note 3.1 og 3.3, Juridika

Ytringer som rammes av bestemmelsen kan være fremsatt skriftlig, muntlig eller ved hjelp av symboler. Et eksempel på symbolbruk som kan rammes er nazi-hilsen eller hakekors.⁷³

Kravet om at ytringen skal være **fremsatt offentlig**, omfatter også ytringer som er fremsatt på en måte som gjør den egnet til å nå et større antall personer, jf. straffeloven § 10.⁷⁴

Når det gjelder alternativet om ytringer fremsatt **i andres nærvær** følger det av forarbeidene⁷⁵ til bestemmelsen at:

«Etter dette straffalternativet er det ikke et krav om at ytringen fremsettes offentlig. Dermed åpnes det for å straffe hatefulle ytringer som fremsettes i halvoffentlige eller private omgivelser. Endringen har sin bakgrunn i at straffeloven 1902 § 246 om krenkelse av æresfølelsen ikke blir foreslått videreført.»

I rettspraksis er det trukket et skille mellom **kritiske ytringer om samfunnsforhold og ytringer som angriper en eller flere personer**. Det skal mindre til for at **personangrep** som er fremsatt i ren **sjikanehensikt**, rammes av straffeloven § 185 enn politiske ytringer som er avgitt som **ledd i en politisk debatt**. Høyesterett viser flere ganger til utsagn som «oppfordrer eller gir tilslutning til integritetskrenkelser» og utsagn som «innebærer en grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd» som eksempler på hatefulle ytringer som klart rammes av straffeloven § 185.⁷⁶

Det er i flere høyesterettsavgjørelser lagt til grunn at det **avgjørende** for forståelsen er **hvordan den alminnelige tilhører vil oppfatte et utsagn** ut fra den sammenhengen det er fremsatt i. Det er **likevel slik at ingen skal tillegges meninger som ikke uttrykkelig er uttalt**, med mindre et slikt innhold med rimelig stor grad av sikkerhet kan utledes av sammenhengen.⁷⁷

Bestemmelser omfatter for det første diskriminerende eller hatefulle ytringer vedrørende «hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse». «Etniske opprinnelse» omfatter f.eks. at fornærmede er same, det samme gjelder bruk av skjellsordet «jævla neger».⁷⁸ Uttrykket «religion og livssyn» omfatter også ikke-religiøs overbevisning, altså sekulære livssyn.⁷⁹ Uttrykket «homofil orientering» omfatter også bifile.⁸⁰

Om uttrykket nedsatt funksjonsevne står det følgende i forarbeidene:

«Uttrykket 'nedsatt funksjonsevne' omfatter fysiske, psykiske og kognitive funksjoner. Nedsatte fysiske funksjoner vil kunne være bevegelse-, syns- eller hørselsfunksjon. Nedsatt psykisk funksjonsevne omfatter sykdommer og tilstander som regnes som psykiske lidelser. Nedsatt kognitiv funksjonsevne omfatter redusert evne til mentale prosesser som for eksempel hukommelse og språk. Ved den nærmere fastleggningen av uttrykket 'nedsatt funksjonsevne' vil det måtte ses hen til hvordan dette kriteriet er tolket i diskrimineringslovgivningen.»⁸¹

⁷³ Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) kap. 8.1 s. 43.

⁷⁴ Se nærmere om dette ovenfor under punktet om "Oppfordringer til straffbare handlinger – straffeloven § 183"

⁷⁵ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) kap. 16.1 s. 399

⁷⁶ Jf. Rt-1981-1305, Rt-1997-1821, Rt-2012-536, HR-2018-674, HR-2020-184 og HR-2020-185. Jf. også Matningsdal, Gyldendal Rettsdata, kommentarutgave til straffeloven § 185 og Hagen og Efstjed: *Strafferett – håndbok*, 5. utgave, 2019, s. 200

⁷⁷ Jf. senest i HR-2018-674-A avsnitt 12, jf. HR-2019-1922-A avsnitt 18

⁷⁸ Jf. Rt-2012-536 og HR-2018-674-A

⁷⁹ Jf. Ot.prp. nr. 33 (2004-2005) kap. 20 Til nr. 1 s. 215

⁸⁰ Ot.prp. nr. 29 (1980-1981) kap. VI s. 15.

⁸¹ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) kap. 12.2.5 Til § 185 s. 343

I en nylig fremmet proposisjon⁸² har Justis- og beredskapsdepartementet gått inn for at «kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk» bør inkluderes som et nytt diskrimineringsgrunnlag i straffebestemmelsen. Denne endringen er foreløpig ikke vedtatt eller gjennomført.

Både medvirkning og forsøk er straffbart. På bakgrunn av forarbeidene og rettspraksis er det **særlig følgende momenter som skal inngå i vurderingen av om en ytring er straffbar** etter bestemmelsen.⁸³

- grovheten i ytringen
- om ytringen innebærer en (grov) nedvurdering av en gruppes menneskeverd⁸⁴
- om det er en politisk meningsytring eller sjikane – sjikane har svakere vern enn en politisk meningsytring⁸⁵
- om personen utsagnet retter seg mot, er i en utsatt posisjon⁸⁶
- om det oppfordres til vold/integritetskrenkninger
- hvor konkret ytringen er – jo mer konkret, desto lettere vil den rammes⁸⁷

Straffeloven § 185 om hatefulle og diskriminerende ytringer dekker således ikke hatefulle ytringer framsatt mot grupper eller personer som ikke er omfattet av en av de fire kategoriene nedfelt i lovteksten. I tilfeller der lokale politikere faller inn under en av disse fire kategoriene og mottar hatefulle ytringer i forbindelse med dette, vil forholdet kunne være straffbart hvis ytringen er hateful/diskriminerende nok til å kunne straffes, som forklart overfor. Lokale folkevalgte som mottar hatefulle ytringer basert på andre egenskaper/diskrimineringsgrunnlag enn de fire beskrevne kategoriene, har ikke beskyttelse i denne paragrafen.

1.8.2 Rettspraksis om lokale folkevalgte

Vi har ikke funnet avgjørelser fra domstolene som gjelder diskriminerende eller hatefulle ytringer rettet mot lokale folkevalgte, men vil nedenfor gjennomgå relevante saker som gjaldt andre politikere og sammenlignbare grupper.

1.8.3 Rettspraksis som gjelder politikere

Hatefull ytring mot muslimsk tidligere stortingspolitiker gav ubetinget fengsel⁸⁸. Saken gjaldt en mann som hadde skrevet en hatefull kommentar på bloggen til en tidligere profilert stortingspolitiker. Flertallet i lagmannsretten kom til at det skulle idømmes ubetinget fengsel. Ytringen var grov og inneholdt en oppfordring til drap. Den var fremsatt i **kommentarfeltet til en nettavis** og hadde derved et **stort spredningspotensiale**. Mindretallet mente det var tilstrekkelig å reagere med betinget fengsel. Ytringen var spontan og et engangstilfelle.

Ytringen var i tiltalen beskrevet slik:

«Fredag 6. januar 2017 ca. kl. 12.00 i [adresse] i X skrev han på bloggen til B følgende: '...måtte en klok person med våpen se sitt snitt til snarest mulig å avlive B med et hodeskudd fordi dette avskummet på ingen måte fortjener å leve. Han er en islamist med alt hva det innebærer.»

⁸² Prop. 66 L (2019-2020) kapittel 8.3.3 s. 70

⁸³ Se også Nadim, Fladmoe og Wessel-Aas, [Rapport 2016:17 Hatefulle ytringer på internett, omfang, forebygging og juridiske grenser](#)

⁸⁴ Se f.eks. HR-2020-184_A

⁸⁵ Se f.eks. HR-2020-185-A

⁸⁶ Se f.eks. Rt-2012-536

⁸⁷ Se særlig Vigrid-saken (Rt-2007-1807) avsnitt 41, Boot Boys-saken (Rt-2002-1618) avsnitt, Dørvakt-saken (Rt-2012-536) avsnitt 29, 38 og 39 og Tvedt-saken (Rt-2007-1807) avsnitt (33).

⁸⁸ LF-2017-146001

Lagmannsretten skriver i forbindelse med straffutmålingen:

«Etter rettens syn er As handling svært grov. Den er rettet mot en profilert politiker og samfunnsdebattant, og innebærer en drapstrussel. Sterke allmennpreventive hensyn tilsier en streng reaksjon. Retten er derfor kommet til at handlingen kvalifiserer til ubetinget fengsel i 30 dager. Hensett til at han har erkjent straffeskyld og beklaget handlingen, settes straffen til ubetinget fengsel i 21 dager.»

Hatefulle ytringer mot muslimsk stortingspolitiker gav betinget fengsel og bot.⁸⁹ I denne saken ble en mann dømt til 18 dagers betinget fengsel og en bot på 5 000 kroner for hatefulle ytringer. Tiltalte hadde i et offentlig Facebook-innlegg, rettet mot en profilert stortingspolitiker (Hadia Tajik), kommet med ytringer som i tiltalen er beskrevet slik:

«I tiden rundt onsdag 20. september 2017 i Levanger eller omegn skrev han på Facebook 'Måtte du råtne i helvete din dritkjerring', rettet mot B. Videre skrev han 'Hun er og blir muslimsk. Vil hun rette våpen mot sine muslimske brødre eller skyte på oss om vi kommer i konflikt med folket hennes. Før driten i giljotinen, æ drar gledelig i snoren så øksen faller'.»

Retten anså uttalelsene som hatfremmende og et hån fremsatt på grunn av en annens religion. Ytringene var ikke av en slik karakter som fortjente vern av Grunnloven § 100 om ytringsfrihet. I forbindelse med straffutmålingen uttaler tingretten:

«Overtredelse av straffeloven § 185 som gjøres i kommentarfelt på sosiale medier har et stort skadegjørende potensiale fordi straffbare hatefulle ytringer på denne måten er egnet til å nå et stort antall mennesker. Spesielt samfunnsskadelig er det når den har form av truende ytringer slik som i nærværende sak. Dette vil kunne medføre at debattanter bringes til taushet – noe som innebærer at man bruker egen overtredelse av ytringsfrihetens grenser til å frata andre deres adgang til å ytre seg. Etter rettens syn gjør allmennpreventive hensyn seg gjeldende med betydelig styrke i nærværende sak.»

Hatefulle ytringer mot muslimsk stortingspolitiker gav betinget fengsel og bot.⁹⁰ Også denne saken gjaldt hets mot Hadia Tajik. En 64 år gammel mann ble dømt til betinget fengsel i 16 dager i tillegg til en bot på 10 000 kroner for å ha fremsatt hatefulle ytringer, jf. straffeloven § 185. **Ytringen ble fremsatt i en debattgruppe på Facebook** i forbindelse med en nettavisartikkel om innføring av republikk i Norge, der Tajik var omtalt. Retten fant at tiltaltes ytring innebar en grov nedvurdering av menneskeverdet til muslimer som gruppe, samt den konkrete politikeren som var omtalt i artikkelen. Tiltalte hadde erkjent de faktiske forhold, men ble ikke hørt med at ytringen var fremsatt som en spøk. Ytringene beskrives slik i tiltalebeslutningen:

«Fredag 8. april 2016 på bopel i [Adresse] i X eller annet sted, skrev han via sin Facebook-profil et innlegg under en artikkel på www.nrk.no med overskriften «Hadia Tajik vil ha republikk», at han «vil ha henne skutt. Skuddpremie på 50 kr utbetales om jeg får tilsendt griseørene hennes. Skal koke muslimsuppe på dem.»

Selv om ytringene var publisert i en kontekst som gjaldt at Tajik (sammen med 26 andre stortingsrepresentanter) hadde stemt for en grunnlovsforslag om å gjøre Norge til republikk, **aksepterte ikke retten at mannens ytringer om Tajik hadde noe saklig politisk formål**. Retten anså ytringene **utelukkende som et angrep, på grensen til trusler, mot Tajik fordi hun var muslim**.

⁸⁹ TINTR-2018-128950

⁹⁰ TBRON-2016-125647

Hatefulle ytringer mot en ungdomspolitiker gav fengsel.⁹¹ I denne saken ble en mann dømt til 6 måneders fengsel for hateful full ytring samt flere andre straffbare forhold. Den hatefulle ytringen ble beskrevet slik:

«Onsdag 14. juni 2017 ca. kl. 03.00 fra et for politiet ukjent sted kommenterte han et innlegg på den offentlige Facebook-profilen til den daværende lederen av Arbeidernes ungdomsfylking (AUF). Kommentaren var rettet mot B og hadde følgende innhold: 'har ikke du kommet deg ut av landet enda, jævla asylknuser. nå skal vi kartlegge dine private referanser. ta med deg svinepesten tilbake til syria.»

I forbindelse med straffutmålingen **utalte tingretten følgende av interesse for at ytringene gjaldt en politiker:**

«Videre er det alvorlig når slik hets også er motivert av noens politiske ståsted, slik tiltalte har forklart seg om. Ytringer som i vår sak kan i ytterste konsekvens representere en trussel mot demokratiet ved at personer skremmes vekk fra politisk virksomhet. Samtidig skal det være forholdsmessighet mellom den straffbare handling og den straff som idømmes. Retten anser at forholdet i vår sak i utgangspunktet befinner seg i det lavere sjikt av de handlinger straffeloven § 185 er ment å ramme.

(...)

Slik retten vurderer det, kvalifiserer tiltaltes ytring isolert sett til en betinget fengselsstraff på mellom 18-20 dager»

1.8.4 Rettspraksis som gjelder andre sammenlignbare grupper

»**Kakerlakkdommen**»⁹² gjaldt **hatefulle og diskriminerende ytringer mot en samfunnsdebattant.**

En person hadde skrevet følgende om en etnisk somalisk, muslimsk samfunnsdebattant i et kommentarfelt på en lukket Facebook-gruppe med navnet «Vi som støtter Sylvi Listhaug» og med ca. 20 000 medlemmer:

«Fandens svarte avkom reis tilbake til Somalia og bli der din korrupte kakerlakk.»

Høyesterett kom til at ytringen ble rammet av straffeloven § 185 om hatefulle ytringer. At ytringen var fremsatt offentlig, var ikke omtvistet. I vurderingen av forholdet til Grunnloven § 100 ble det tatt utgangspunkt i **sondringen mellom kritiske ytringer om et emne og ytringer som angriper en eller flere personer**, og vist til at **de siste nyter et beskjedent grunnlovsværn**. Ved den konkrete vurderingen anså Høyesterett det klart at ytringen var rettet mot fornærmede som person, og at den alminnelige leser ville oppfatte den som en **svært grov krenkelse, med referanse til hudfarge og derved etnisk opprinnelse**.

Ved straffutmålingen ble det vist til at allmennpreventive hensyn ikke burde tillegges for stor vekt, da inngrep i ytringsfriheten ikke bør møtes med en overdreven reaksjon. **Høyesterett uttalte likevel følgende om betydningen av at deltakelse i samfunnsdebatten ble møtt med slike ytringer:**

«Utviklingen de siste par tiår, hvor internett og sosiale medier har blitt tilgjengelig for alle, har gitt langt flere anledning til å ytre seg offentlig for et større publikum. Det er et positivt trekk ved samfunnsutviklingen at mange nå kommer til orde. Dette innebærer at flere må bli fortrolige med de grenser straffeloven setter for straffbare ytringer. Likestillings- og diskrimineringsombudets rapport fra 2018, *Hatefulle ytringer i offentlig debatt på nett*, viser at omfanget er stort av ytringer med hateful full innhold, spesielt i kommentarfeltene på Facebook. Dette er åpenbart belastende for dem som rammes, og mange vil av frykt for slike reaksjoner holde seg unna offentlig debatt. Deres ytringsfrihet, kan man si, blir da i realiteten innskrenket. C er et illustrerende eksempel. Hun har vært utsatt for

⁹¹ TOSLO-2019-56952

⁹² HR-2020-184-A

mange hatefulle ytringer – ikke bare fra A – og trakk seg av den grunn tilbake fra offentligheten en periode og fikk visstnok voldsalarm.

Allmennpreventive grunner kan derfor tilsi at det bør reageres med forholdsvis strenge straffer mot slike ytringer. Mitt syn er likevel at dette synspunktet ikke bør strekkes for langt. For det første kan trusselen om selv en moderat, men følbar straff virke disiplinerende på mange over noe tid.»

Straffen ble fastsatt til betinget fengsel i 24 dager og en bot på 25 000 kroner, tilsvarende én brutto månedslønn.

Avgjørelsen viser at Høyesterett vektlegger betydningen hatefulle ytringer kan ha overfor de som aktivt deltar i samfunnsdebatten, noe som selvsagt også er relevant for lokale folkevalgte.

1.8.5 Riksadvokatens prioriteringer mht. hatytringer mot politikere/samfunnsdebattanter

Riksadvokaten sender hvert år ut et brev til påtalemyndighetene om mål og prioriteringer for straffesaksbehandling. **Det kan være nyttig for lokalpolitikere å kjenne til at Riksadvokaten to år på rad har bedt politiet om å prioritere hatkriminalitet mot politikere og samfunnsdebattanter.** Det er imidlertid viktig å merke seg at det med begrepet «hatkriminalitet» i denne sammenhengen, siktes til ytringer/handlinger som begås mot politikere/samfunnsdebattanter *på grunn av de diskrimineringsgrunnlag som dekkes av straffeloven § 185.*

I sitt rundskriv 01/2019 av 22. februar 2019 skriver Riksadvokaten på side 7 og side 10:

”Hatefulle og truende straffbare ytringer rettet mot politikere og andre samfunnsdebattanter fremstår som et økende problem. Det kan i ytterste konsekvens true demokratiet ved at personer trekker seg fra politiske verv eller velger ikke å delta i samfunnsdebatten. Påtalemyndigheten skal være oppmerksom på denne utviklingen og bringe passende saker inn for domstolene for å fastsette et straffenivå som både kan være avskrekkende og normdannende”

”Politiet må også ha oppmerksomhet mot hatefulle ytringer rettet mot politikere og andre samfunnsdebattanter, som er egnet til å påvirke ytringsklimaet på en så negativ måte, at enkelte enten trekker seg fra politikken eller velger og ikke delta i samfunnsdebatten”

Dette ble fulgt opp i Riksadvokatens rundskriv 01/2020 av 15. februar 2020, der følgende står på side 13:

“Såkalt hatkriminalitet skal fremdeles vies særskilt oppmerksomhet. Riksadvokaten er meget tilfreds med at flere politidistrikter har hatt kriminalitetsformen på agendaen ved fagdager i 2019. I regjeringens strategi mot hatefulle ytringer 2016-2020 understrekes at den ønsker at hatkriminalitet prioriteres i alle politidistrikter, og at politimestrene må sørge for at hatkriminalitet får nødvendig oppfølging. Politiet må også ha oppmerksomhet mot hatefulle straffbare ytringer rettet mot politikere og andre samfunnsdebattanter som er egnet til å påvirke ytringsklimaet på en så negativ måte at enkelte enten trekker seg fra politikken eller velger ikke å delta i samfunnsdebatten.”

Selv om disse prioriteringene som nevnt sikter til saker som rammes av straffeloven § 185, kan det ved inngivelse av anmeldelse for trusler, hensynsløs atferd mv. mot en lokal folkevalgt på grunn av den folkevalgtes politiske virke, være nyttig å vise til Riksadvokatens prioriteringer. Begrunnelsen for prioriteringen gir argumenter til også å prioritere andre straffbare ytringer som kan ha tilsvarende effekt på demokratiet.

1.9 Forstyrrelse av den alminnelige fred – straffeloven § 181

Straffeloven § 181 lyder slik:

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som ved slagsmål, støy eller annen utilbørlig atferd forstyrrer

- a) den alminnelige fred og orden,
- b) lovlig ferdsel,
- c) omgivelsenes nattero, eller
- d) omgivelsene på et sted hvor han uberettiget forblir tross pålegg om å fjerne seg.

På samme måte straffes den som i selvforskyldt rus forulemper eller volder fare for andre.

1.9.1 Rettspraksis

Forstyrrelse av den alminnelige freden er en svært generell bestemmelse, som i liten grad er konkret rettet mot lokale folkevalgte. Det finnes likevel en interessant avgjørelse fra Eidsivating lagmannsrett som **viser at også denne bestemmelsen kan tenkes å anvendes i forbindelse med ubehagelig opptreden overfor lokale folkevalgte.**⁹³ Saken gjaldt spørsmål om en tiltalt hadde forstyrrer den alminnelige fred og orden, jf. straffeloven § 181, da han gikk opp til podiet under et kommunestyremøte og ga ordfører og flere andre et papir hvor det stod *#hengdeg*, og et sølvfat hvor han hadde festet et figurhode med en strikk rundt halsen.

Ordføreren og rådmannen i kommunen, som begge forklarte seg for lagmannsretten, forklarte at de oppfattet at situasjonen var ubehagelig. Rådmannen ga videre uttrykk for at han oppfattet situasjonen som truende. I saken kom lagmannsrettens flertall til at tiltalte måtte frifinnes. Lagmannsrettens grundige og konkrete drøftelse viser grensene for uønsket atferd i det offentlige rom mot lokale folkevalgte, som kan straffes etter straffeloven § 181. Vi gjengir derfor de sentrale delene.

Den samlede lagmannsretten var enig om utgangspunktene:

«Høyesterett uttaler i Rt-1985-58 at uttrykket «annen utilbørlig adferd» språklig dekker alle former for utilbørlige handlinger, og at det ikke er grunnlag for en innskrenkende tolkning. I forarbeidene ... heter det ... at det å volde omgivelsene skrekk, kan ses som en forstyrrelse av omgivelsene. Lagmannsretten legger dette til grunn for de videre vurderinger. Dette betyr etter lagmannsrettens syn at forstyrrelsen ikke utelukkende må knyttes til det å volde støy på noe vis, slik forsvarer har anført.

Hva gjelder ordet «utilbørlig», er dette en rettslig standard. Dette innebærer at begrepets innhold ikke er konstant, men vil endre seg i tråd med de sosiale normer som gjelder til enhver tid i samfunnet. Høyesterett har i Rt-2005-1628 uttalt følgende om bruken av rettslige standarder som grunnlag for straffereaksjoner:

«Anvendelse av rettslige standarder som grunnlag for straffereaksjoner er ikke uproblematisk på bakgrunn av de hensyn som ligger til grunn for lovkravet i Grunnloven § 96. Jeg er enig med lagmannsretten i at denne type straffebestemmelser må tolkes med varsomhet, (...).»

Lagmannsretten legger videre til grunn at en handling må nå opp til en viss terskel for å kunne straffes. Det er ikke tilstrekkelig at et forhold er kritikkverdig, det må være klart klanderverdig.

Den samlede lagmannsretten er enig i at tiltaltes handling er kritikkverdig og uakseptabel i et demokrati. Han grep inn i et kommunestyremøte som var i sesjon, noe som ikke er i tråd med god møteskikk. Avhengig av hvordan man tolker de ulike gjenstandene og tiltaltes handlinger, kan overleveringen av et hode på et fat ha en sterk symbolsk effekt. Adferden var ikke hensynsfull overfor

⁹³ LE-2019-172009

politikerne som utførte sine verv denne dagen. Den samlede lagmannsretten finner også at det ikke var nødvendig for tiltalte å ytre seg på denne måten for å komme frem med sitt budskap. Han hadde en rekke andre muligheter og arenaer hvor han kunne ytre sine meninger, blant annet forklarte han selv at han er en hyppig bruker av sosiale medier.»

Lagmannsrettens flertall fant likevel at:

«(...) tiltaltes handling ikke er så kvalifisert klanderverdig at den når opp til terskelen for å være straffbar. Flertallet har ved denne vurderingen lagt vekt på at hendelsen foregikk helt rolig, at den var svært kortvarig og at tiltalte umiddelbart etter forlot lokalet. Den konkrete forstyrrelsen var følgelig svært begrenset. Videre har flertallet lagt vekt på at det er stor usikkerhet forbundet med hva tiltalte egentlig mente med å gi Smiley-ballen og de øvrige tingene til ordføreren og varaordføreren. Tiltalte har selv forklart at han mente hele seremonien som en stille protest etter at han lenge hadde forsøkt å komme i dialog med politikerne og ansatte i kommunen, uten å lykkes. Flertallet finner ikke å kunne se bort fra at det forholder seg slik. Det er således ikke grunn til å innfortolke i de aktuelle gjenstandene en oppfordring til ordføreren og de øvrige om å henge seg, eller at han ønsket deres hode på et fat.»

Selv om tiltalte i den omtalte saken ble frifunnet, viser rettens vurderinger at om en tilsvarende opptreden hadde foregått i mindre rolige former, vært av lengre varighet og/eller inneholdt mer truende atferd, ville det kunne ha medført straff etter § 181. **Dette illustrerer at denne bestemmelsen kan supplere de mer typiske straffebestemmelsene, der hvor ytringen/handlingen begås i eller i forbindelse med møter i folkevalgte organer.**

1.10 Ærekrenkelser og erstatningsansvar

1.10.1 Ærekrenkelser

Ærekrenkelser er ikke straffbare,⁹⁴ men kan medføre sivilrettslig erstatningsansvar etter skadeserstatningsloven § 3-6 a. Det er altså ikke noe som kan politianmeldes, men krav må fremmes gjennom alminnelig søksmål i domstolene. De behandles likevel kort her.⁹⁵

Skadeserstatningsloven § 3-6 a lyder slik:

Den som uaktsomt har satt frem en ytring som er egnet til å krenke en annens ærefølelse eller omdømme, skal yte erstatning for den lidte skade og slik erstatning for tap i fremtidig erverv som retten ut fra den utviste skyld og forholdene ellers finner rimelig. Han kan også pålegges å betale slik erstatning (oppreisning) for skade av ikke-økonomisk art som retten finner rimelig. Dersom den krenkede døde mindre enn 15 år før krenkelsen etter første ledd fant sted, kan krav om oppreisning settes frem av hans nærmeste.

En ærekrenkende ytring medfører ikke ansvar etter første ledd dersom den anses berettiget etter en avveining av de hensyn som begrunner ytringsfrihet. Ved denne vurderingen skal det særlig legges vekt på om ytringen hviler på et fyldestgjørende faktisk grunnlag, på ytringens grad av krenkelse, og om hensynet til den krenkede er tilfredsstillende ivaretatt ved for eksempel adgang til imøtegåelse, om allmenne interesser eller andre gode grunner tilsa at den ble satt frem, og om ytreren har vært i aktsom god tro med hensyn til de momenter som kan gjøre ytringen berettiget.

For at bestemmelsen skal komme til anvendelse, må det for det første foreligge en ærekrenkende ytring. Slik bestemmelsen er praktisert av domstolene er **kjernen i bestemmelsen et beskyldningsvern** – et vern mot å bli utsatt for **usanne beskyldninger om faktiske forhold**. Rent subjektive karakteristikk/skjellsord som «idiot», «gris», «dum», «talentløs» o.l. vil ikke rammes av

⁹⁴ Slik de tidligere var etter straffeloven av 1902 §§ 246 og 247

⁹⁵ For en oppdatert, oversiktlig fremstilling av ærekrenkelsesreglene, se Wessel-Aas, Jon og Magnus Ødegaard, *Personvern. Publisering og behandling av personopplysninger*, Gyldendal (2018), kapittel 7

bestemmelsen. **Det må normalt dreie seg om beskyldninger om at noen har begått en handling som for eksempel er straffbar** eller som på annen måte tydelig **bryter med samfunnets normer** på en måte som vil medføre fordømmelse fra eller tap av omdømme blant omgivelsene. To eksempler som nok representerer nedre sjikt av hva som kan regnes som ærekrenkende er henholdsvis beskyldninger mot en barnelege om manglende omsorg for pasientene, og beskyldninger mot en huseier om brudd på bopliktreglene i vedkommende kommune.⁹⁶ Ingen av disse beskyldningene dreide seg om straffbare forhold, og knapt nok om forhold som var forbundet med sanksjoner overhodet.

Selv om det i utgangspunktet foreligger en ærekrenkende ytring, må det, som bestemmelsens annet ledd viser, foretas en **avveining mellom ytringsfrihet på den ene siden og retten til personvern på den andre**. I bestemmelsens andre ledd er det listet opp noen momenter det særlig skal legges vekt på ved vurderingen av om ytringen skal være erstatningsbetingende. **Hovedregelen er at usanne/udokumenterbare ærekrenkende beskyldninger om faktiske forhold ikke er beskyttet av ytringsfriheten** etter Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10. Det må som utgangspunkt foreligge spesielle grunner for å fravike denne hovedregelen.⁹⁷

Pressens formidling i nyhetssaker er særlig beskyttet. Slike spesielle grunner som nevnt ovenfor foreligger ofte når det gjelder pressens dekning av nyhetssaker, der pressefriheten står sterkt. Det forutsetter normalt at pressen ikke selv står bak beskyldningene, men at det dreier seg om formidling av informasjon fra åpne kilder, at den som utsettes for beskyldningen har fått mulighet til samtidig imøtegåelse, at pressen for øvrig har et forsvarlig kildegrunnlag og at det følges opp med korrigerende informasjon når saken utvikler seg, og at deknningen totalt sett er balansert.

Ren sladder/sjikane og udokumenterte beskyldninger uten relevans i samfunnsdebatten er ikke omfattet av ytringsfriheten. Ytringsfriheten står svakt når ytreren selv står bak den usanne beskyldningen og/eller bygger på anonyme kilder, der beskyldningen ikke fremmes som ledd i noen saklig samfunnsdebatt og den som fremmer beskyldningen ikke har fått anledning til å imøtegå beskyldningen på forhånd. Det antas at det ofte er slike beskyldninger blant andre lokale folkevalgte kan oppleve fra folk som – gjerne med sjikanøst formål – omtaler dem i sosiale medier. Slike ytringer vil normalt ikke være beskyttet av ytringsfriheten. Det gjelder også offentlige personer som politikere, selv om de i utgangspunktet må tåle mer negativ omtale og større fokus på sitt privatliv enn vanlige privatpersoner.

En dom i EMD fra 2009⁹⁸ kan illustrere dette. Saken gjaldt en artikkel i en avis om at kona til presidenten i Østerrike ønsket å skille seg og hadde nær kontakt med to andre menn, en politiker og en ambassadør. Presidenten og kona gikk til søksmål mot avisen for krenkelse av personvernet. Politikeren som ble beskyldt for å ha et forhold til presidentens kone, gikk til søksmål for ærekrenkelse og vant i Østerrike. Avisen klaget avgjørelsen inn for EMD, men fikk ikke medhold. EMD uttalte at artikkelen ikke ga noe bidrag av allmenn interesse, men i stedet kun tilfredsstilte nysgjerrigheten til en bestemt leserkrets. Avisen vant dermed ikke fram med sin klage om krenkelse av ytringsfriheten.

Det er sivilrettslig erstatningsansvar som er lovens tilgjengelige sanksjon mot ærekrenkelser. Dette behandles nærmere nedenfor i punktet om oppreisningserstatning ved krenkelser.

⁹⁶ Henholdsvis LB-1999-1336 (Barnelege) og Rt-2003-928 (Boplikt), jf. også EMDs dom i samme sak, Tønsberg Blad AS og Haukom mot Norge (sak 510/04).

⁹⁷ Jf. bl.a. Rt-2005-1677 avsnitt 74

⁹⁸ Standard Verlags GmbH mot Østerrike nr. 2, avsagt 4. juni 2009

1.10.2 Oppreisningserstatning – i sivile saker og i straffesaker

I ærekrenkelsessaker

Ærekrenkelser er som nevnt ovenfor ikke lenger straffbare og den **eneste rettslige sanksjonen mot dem er et erstatningskrav**. Den krenkede må selv forfølge et slikt krav gjennom et sivilt søksmål etter tvistelovens regler. Dette innebærer at man selv, eventuelt ved privat engasjert advokat, saksøker den ansvarlige for å få dom for kravet. Et slikt søksmål reiser man i så fall for egen regning og risiko. Vinner man frem vil ofte den dømte, i tillegg til å bli dømt til å betale et beløp som erstatning, dømmes til å erstatte sakskostnader (utgifter til advokat). Vinner man ikke frem, risikerer man, i tillegg til kostnadene til egen advokat, å måtte erstatte den saksøktes sakskostnader.

I saker om trusler og om hensynsløs atferd

Også når det gjelder flere av den typen straffbare ytringer som er behandlet ovenfor, kan man kreve oppreisningserstatning. Det er hjemmel for krav om oppreisningserstatning etter skadeerstatningsloven § 3-6 ved krenkelser av privatlivets fred (straffeloven § 267) og etter skadeerstatningsloven § 3-5 jf. § 3-3 ved trusler (straffeloven § 263) og hensynsløs atferd (straffeloven § 266).

Skadeerstatningsloven § 3-5 om erstatning (oppreisning) for skade av ikke økonomisk art lyder slik:

Den som forsettlig eller grovt aktløst har

a) voldt skade på person eller

b) tilføyd krenking eller utvist mislig atferd som nevnt i § 3-3,

kan – uansett om det ytes menerstatning etter § 3-2 eller standardisert erstatning etter § 3-2a – pålegges å betale den fornærmede en slik engangssum som retten finner rimelig til erstatning (oppreisning) for den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art. (...)

Det er flere måter å gå frem på for å kreve slik erstatning. **Dersom man anmelder trusler mv.** og anmeldelsen fører til etterforskning og påtale, **kan påtalemyndigheten** etter krav fra fornærmede **også ta med krav om oppreisningserstatning** i påstanden. Da **slipper fornærmede å bruke egne ressurser** på å forfølge sitt sivile oppreisningskrav og slipper også risikoen for å sakskostnadsansvar. Påtalemyndigheten kan bare nekte dette dersom kravet er åpenbart ugrunnet eller dersom det vil være til uforholdsmessig ulempe for påtalemyndigheten om kravet ble fremmet i forbindelse med straffesaken. **Dersom påtalemyndigheten ikke vil** inkludere fornærmedes krav om oppreisningserstatning, **kan fornærmede selv fremme kravet i samme sak** dersom retten ikke finner at det åpenbart er mest hensiktsmessig at kravet behandles i egen sivil sak. De nærmere reglene om dette finnes i straffeprosessloven kapittel 29.⁹⁹

Dersom en anmeldelse blir henlagt (uansett grunn), eller fornærmede ikke ønsker å anmelde, kan **krav om oppreisning uansett forfølges sivilrettslig**, på tilsvarende måte som i ærekrenkelsessaker. Oppreisningskravet for den typen krenkelser vi snakker om, står slik sett på egne ben – uavhengig av spørsmålet om straff.

Det finnes også hjemmel i straffeprosessloven kapittel 28¹⁰⁰ for at en **fornærmet kan reise og selv føre privat straffesak, der det kan nedlegges påstand om både straff og erstatning**. I slike saker bærer fornærmede – på samme måte som i en sivil sak – **hele risikoen for omkostningene**. Det er ingen prosessuelle fordeler forbundet med en slik privat straffesak, men snarere enkelte ulemper, sammenlignet med et sivilt erstatningssøksmål. Så med mindre det er viktig for fornærmede å få dom for straff, er dette alternativet lite praktisk.

⁹⁹ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25/kap29>

¹⁰⁰ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25/KAPITTEL_7-1#§406

Oppreisningserstatningens innhold - utmåling

Når det gjelder **oppreisningserstatnings innhold**, er det en form for erstatning som skal være en **kompensasjon for «tort og svie»** påført ved krenkelsen. Oppreisningsbeløpets størrelse fastsettes etter rettens skjønn, basert på en helhetsvurdering der både krenkelsens alvorsgrad og forholdene på så vel domfeltes og den krenkedes side tas i betraktning. Det finnes ikke noe «normert» beløp, men det er i norsk rett ikke snakk om de store summer. I saker der domfelte er en privatperson vil den øvre grense etter praksis **sjelden overstige rundt 130 000 kroner**, mens **nedre sjikt kan være på under 10 000 kroner**.

1.11 Særlig om trusler og hets på internett - medvirkning og redaktøransvar

1.11.1 Generelt om medvirkningsansvar

I utgangspunktet er det den som har ytret seg som *er* ansvarlig og *skal* holdes ansvarlig for ytringene. Den som slutter seg til eller deler en straffbar ytring vil også naturlig falle inn under ordlyden i straffebestemmelsene som rammer trusler, hatefulle ytringer, hensynsløs atferd mv. og vil på denne måten kunne holdes ansvarlig på lik linje med den opprinnelige ytreren. **Medvirkning** er normalt straffbart i henhold til straffeloven § 15.

Straffeloven § 15 om medvirkning lyder slik:

Et straffebud rammer også den som medvirker til overtredelsen, når ikke annet er bestemt

Dette betyr at noen som f.eks. videreformidler ytringen kan holdes ansvarlig for *medvirkning*. Hvorvidt man klassifiserer noe som medvirkning eller som gjennomføring av selve hovedhandlingen er i og for seg ikke viktig i strafferettslig forstand, da dette kun vil få betydning for straffutmålingsspørsmålet.

Primæransvaret for en ulovlig ytring ligger alltid hos **den som har begått eller medvirket til å begå ytringen**. Men **også den som administrerer og/eller er redaktør for et nettsted** der det er åpent for brukere å laste opp innhold (ytringer), kan etter nærmere vilkår **bli holdt medvirkningsansvarlig**. Det er viktig å være oppmerksom på at **ikke enhver videreformidling** eller spredning av straffbare utsagn i seg selv vil være straffbar. **En journalist** som f.eks. gjengir rasistiske utsagn i en artikkel uten å slutte seg til dem, men med formål om å sette fokus på rasisme som et samfunnsproblem eller dekke en nyhetssak som omhandler en rasistisk ytring, risikerer (selvsagt) **ikke medvirkningsansvar**.¹⁰¹ Det ville ha umuliggjort offentlig debatt om fenomenet. Men om slike formål ikke gjør seg gjeldende, vil medvirkningsansvar være aktuelt.

I norsk lov er **tjenesteytere som tilbyr tjenestebrukere å laste opp innhold på tjenesteyters tjeneste/nettsted** uten at tjenesteyter selv bestemmer eller redigerer innholdet (som bloggplattformer, sosiale medieplattformer som **Facebook m.fl.**) grovt sagt **ansvarsfrie så lenge de fjerner ulovlig innhold uten ugrunnet opphold**, etter at de er blitt oppmerksomme på det ulovlige innholdet. Det følger av ehandelsloven § 18.¹⁰²

¹⁰¹ Jf. f.eks. EMDs avgjørelse Jersild mot Danmark, sak 15890/89 av 23. september 1994

¹⁰² Ehandelsloven implementerer på dette punktet EUs ehandelsdirektiv i norsk rett.

Ehandelsloven § 18 om Ansvarsfrihet for visse lagringstjenester lyder slik:

En tjenesteyter som lagrer informasjon på oppfordring fra en tjenestemottaker, kan bare

- a) straffes for lagring av ulovlig informasjon eller medvirkning til ulovlig virksomhet ved lagring av informasjon, dersom han har utvist forsett, eller*
- b) holdes erstatningsansvarlig for lagring av ulovlig informasjon eller medvirkning til ulovlig virksomhet ved lagring av informasjon, dersom han har utvist forsett eller grov uaktsomhet.*

Tjenesteyteren er i alle tilfelle straffri eller fri fra erstatningsansvar dersom han uten ugrunnet opphold treffer nødvendige tiltak for å fjerne eller sperre tilgangen til informasjonen etter at forsettet eller den grove uaktsomheten etter første ledd forelå.

En tjenesteyter er ikke ansvarsfri etter denne paragraf dersom tjenestemottakeren handler på tjenesteyterens vegne eller under hans kontroll.

Dersom slikt innhold ikke fjernes i henhold til ehandelsloven § 18, vil tjenesteyteren imidlertid kunne holdes **ansvarlig som medvirker til fortsatt publisering**, dersom vilkårene for ansvar ellers er tilstede i henhold til den aktuelle straffebestemmelsen.

For redaktørstyrte medier som omfattes av medieansvarsloven finner man tilsvarende prinsipp med hensyn til redaktørens ansvar for brukerskapt innhold – typisk innhold i kommentarfelt – i medieansvarsloven § 13. Når det gjelder alminnelig redaksjonelt innhold, er redaktøren ansvarlig etter vanlige ansvarsregler og det særlige redaktøransvaret i medieansvarsloven.

Medieansvarsloven § 13 om Straff- og erstatningsansvar for brukergenerert innhold lyder slik:

Redaktøren, eller den som handler på vegne av redaktøren, kan bare straffes for ulovlig brukergenerert innhold i mediet dersom han eller hun har utvist forsett. For å holdes erstatningsansvarlig, må han eller hun ha utvist grov uaktsomhet.

Redaktøren, eller den som handler på vegne av redaktøren, kan ikke holdes ansvarlig etter første ledd dersom han eller hun uten ugrunnet opphold etter at vilkårene for ansvar forelå, treffer nødvendige tiltak for å fjerne eller sperre tilgangen til den ulovlige ytringen.

1.11.2 Nærmere om medvirkningsansvar på internett

Gjennomgangen av sakene om trusler, hatefulle ytringer m.m. som domstolene har behandlet i nyere tid, viser med tydelighet at de fleste uønskede ytringer rettet mot politikere (og andre) foregår på internett, via kanaler som for eksempel **Facebook, YouTube og kommentarfelt** i mer eller mindre etablerte medier.

Hovedregelen er at det er **den som ytrer seg** på en straffbar måte som også er **ansvarlig** for dette – uavhengig av plattformen han eller hun benytter.¹⁰³ **Når ytringen skjer på en mer eller mindre organisert plattform, kan det likevel være mulig å i tillegg holde andre enn ytreren ansvarlig** – enten strafferettslig, erstatningsrettslig eller rett og slett praktisk, ved at man har noen som f.eks. kan fjerne uønsket innhold fra en sosial plattform på internett.

Mens mer **etablerte medier har en ansvarlig redaktør**, vil man også **overfor mindre tradisjonelle medier og kommunikasjonskanaler kunne stille noen krav**. Som oftest vil det være en eller flere ansvarlige personer eller virksomheter for både **blogger, YouTube-kanaler, nettforum og chattekanaler**, som **kan holdes strafferettslig og/eller erstatningsrettslig ansvarlig** hvis straffbare ytringer publiseres på en slik plattform og de som er ansvarlige for nettstedet lar ulovlig innhold bli

¹⁰³ Jf. f.eks. Prop. 31 L (2019-2020) om den nye medieansvarsloven kapittel 12.1 s. 58

liggende etter at de er blitt kjent med det. Dette vil da først og fremst være basert på et medvirkningsansvar.

1.11.3 Rettspraksis om internettytringer fra EMD og EU-domstolen

Når trusler, hets og andre uønskede ytringer finner sted på internett, kan innholdet ofte være lagt ut anonymt og/eller av brukere som det ikke er enkelt å identifisere. Dette kan være i kommentarfelt på andres nettsider eller på sosiale medieplattformer som ikke er etablert i Norge.

Facebook er en kjent aktør der det har oppstått **mange problemstillinger** i forbindelse med ansvar for innhold og for å få krenkende utsagn fjernet. På grunn av Facebooks og andre lignende tjenesters overnasjonale karakter, finnes det **en rekke avgjørelser fra EMD og EU-domstolen** som gjelder ansvarsforhold og adgang til å få innhold fjernet fra slike nettsider.

Facebook kan pålegges å fjerne innhold av ærekrenkende og hatefull karakter av nasjonale domstoler. Den mest relevante saken fra EU-domstolen i dette henseende er en sak fra 2019.¹⁰⁴ Eva Glawischnig-Piesczek var politiker og representant for det østerrikske partiet De Grønne i det østerrikske parlamentet. Hun gikk til sak for å få fjernet ærekrenkende utsagn fra Facebook. En østerriksk domstol påla Facebook å fjerne en post som ble ansett som ærekrenkende globalt, samt å fjerne tekster med tilsvarende meningsinnhold. EU-domstolen vurderte saken med utgangspunkt i e-handelsdirektivet (som ehandelsloven gjennomfører i norsk rett) og avveide hensynet til effektiv håndheving av forbud mot ærekrenkende innhold, mot forbudet mot å pålegge plattformer generelle overvåkningsforpliktelser. Domstolen konkluderte med at pålegget fra den østerrikske domstolen kunne være lovlig, så lenge delen om at pålegget skal gjelde for innhold med tilsvarende betydning ble tolket snevert. Domstolen uttalte at leverandøren av plattformen skal gjøre en uavhengig vurdering av innholdet. Rent praktisk betyr denne avgjørelsen at Facebook kan pålegges å fjerne innhold av ærekrenkende og hatefull karakter av nasjonale domstoler.

Også EMD har avsagt en rekke avgjørelser av interesse for ulovlige ytringer publisert i kommentarfelt og lignende av brukere på andre aktørers nettsted på internett. Spørsmålet for EMD i disse sakene har vært hvilket ansvar nasjonale myndigheter kan pålegge slike nettsteder, innenfor rammene av henholdsvis EMK artikkel 10 om ytringsfrihet og EMK artikkel 8 om personvern, for innholdet i brukerkommentarer. Fellestrekket i sakene er at EMD aksepterer at nettstedene pålegges større ansvar jo mer alvorlig ytringene/krenkelsene er, og jo større og mektigere publiseringsplattformen er.

Store kommersielle medier kan ha plikt til å slette ulovlige ytringer uoppfordret. En dom fra 2015 gjaldt et søksmål mot nettavisen Delfi.¹⁰⁵ EMD slo fast at store kommersielle medier har plikt til, på eget initiativ, å slette klart ulovlige ytringer «uten forsinkelse». Delfi hadde publisert en sak om et fergeselskap i 2006. I kommentarfeltet under artikkelen framkom grove kommentarer fra enkelte brukere. Kommentarene oppfordret blant annet til vold mot navngitte ansatte og ledere i fergeselskapet, og ble av EMD betegnet som hatefulle ytringer (hate speech). Etter seks uker ble Delfi kontaktet av fergeselskapets advokater, som krevde at nettavisen skulle slette kommentarene og betale en erstatning. Delfi gikk med på å slette de omstridte kommentarene, men nektet å betale erstatning. Fergeselskapet gikk til søksmål og Delfi ble dømt i estisk rett. Delfi tok saken inn for EMD, med påstand om at dommen representerer en uforholdsmessig begrensning i og dermed en krenkelse av Delfis rett til ytringsfrihet. EMD ga ikke Delfi medhold i dette. EMD mente at det var innenfor

¹⁰⁴ Eva Glawischnig-Piesczek mot Facebook Ireland Limited avsagt 3. oktober 2019
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1590657244735&uri=CELEX:62018CJ0018>

¹⁰⁵ Delfi AS mot Estland avsagt 16 juni 2015
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155105#%7B%22fulltext%22:%5B%22delfi%20estonia%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-155105%22%5D%7D>

ytringsfriheten å holde Delfi ansvarlig for ikke å ha reagert og fjernet ytringene tidligere under de aktuelle omstendighetene.

Mindre alvorlig krenkende ytringer fremsatt på små nettsteder krever ikke uoppfordret aktivitetsplikt fra nettstedseier. En annen sak¹⁰⁶ fra 2016, hadde noen fellestrekk med Delfi-saken. Dette tilfellet gjaldt imidlertid ikke oppfordringer til vold m.m., men mer vulgært formulerte karakteristikker/ærekrenkelser om navngitte næringsdrivende, ytret på en mindre nettside om praksisen til eiendomsmeglere. Ungarske domstoler hadde pålagt nettsiden en moderatorrolle og ansvar for ytringene på deres nettsider. EMD kom til at dette utgjorde en krenkelse av retten til ytringsfrihet. Domstolen påpekte at internettportaler hadde et visst ansvar for ytringer som andre publiserte der, men konkluderte med at de nasjonale domstolene ikke hadde truffet i avveiningen mellom ytringsfrihet og retten eiendomsmeglervirksomhetene hadde til beskyttelse av deres navn og rykte. Det var et uforholdsmessig inngrep i nettstedets ytringsfrihet å forutsette at det aktivt skulle moderere kommentarfeltet for å fange opp slike mindre krenkende ytringer.

Hadde det derimot vært snakk om **ansvar først etter at nettstedet ble gjort oppmerksom** på de aktuelle ytringene, men likevel latt være å fjerne dem, **ville EMD neppe ha ansett det som en krenkelse av ytringsfriheten.**

Nettsteder som fjerner ærekrenkende ytringer kan ikke holdes ansvarlige for innholdet. I en tredje sak fra 2017¹⁰⁷ kom EMD til at de nasjonale domstolene hadde truffet riktig ved avveiningen i forholdet mellom ytringsfrihet og den enkeltes rett til privatliv. I denne saken opplevde en privatperson å bli utsatt for anonyme, uønskede og ærekrenkede ytringer på en mindre blogg drevet av en ideell organisasjon. Han gikk til sak, men nådde ikke frem i de svenske domstolene. EMD la særlig vekt på at ytringene ikke var hatefulle eller oppfordret til straffbare handlinger, at de var fremsatt på en liten blogg drevet av en ideell organisasjon og at de ble fjernet med en gang det ble klaget til bloggens eier. Da var det ikke nødvendig å holde bloggens eier ansvarlig for innholdet i ytringene.

1.11.4 Oppsummering – medvirkningsansvar for andres ytringer på internett

Oppsummert betyr dette at dersom noen – herunder lokale folkevalgte – blir utsatt for straffbare/ulovlige ytringer av en bruker av et sosialt medium, en bloggplattform og/eller en bruker som ytrer seg i kommentarfelt på en nettavis, kan vedkommende gjøre den ansvarlige for den aktuelle tjenesten, eventuelt redaktøren for nettavisen, **oppmerksom på det ulovlige innholdet og kreve at det fjernes.** Etterkommes ikke et slikt krav, kan den ansvarlige stilles til rettslig ansvar for innholdet, som medvirker.

Det **samme må antas å gjelde den som administrerer en profil/side i sosiale medier**, for eksempel på Facebook. Dersom straffbare/ulovlige ytringer er lagt ut på en nettside av andre personer, vil prinsippet om medvirkningsansvar tilsi at den som administrerer profilen/siden og bestemmer hva som skal stå der, har plikt til å fjerne innholdet etter å ha blitt gjort oppmerksom på det. Dersom dette ikke skjer vil de selv risikere å bli holdt medvirkningsansvarlig for at innholdet fortsetter å ligge tilgjengelig. Et **mer åpent spørsmål** er om den som **bidrar økonomisk til for eksempel driften** av (herunder betaling for sponsede innlegg på) en Facebook-side som inneholder straffbare ytringer, kan holdes medvirkningsansvarlig for slike ytringer. Det er rettslig sett ikke noe i veien for det, så fremt det kan bevises at vedkommende ikke bare yter økonomiske bidrag, men også mer aktivt tilskynder publisering av slike ytringer.

¹⁰⁶ Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete og Index.hu Zrt mot Ungarn avsagt 2. februar 2016 <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-160314%22%5D%7D>

¹⁰⁷ Pihl mot Sverige avsagt 7. februar 2017, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-172145%22%5D%7D>

På dette feltet er det foreløpig lite rettspraksis, men det kommer stadig nye saker og avgjørelser, og her kan man forvente en utvikling i årene fremover. EU jobber dessuten for tiden med oppdatert lovgivning på feltet, som del av The Digital Services Act package.¹⁰⁸ Den vil være EØS-relevant og vil derfor få betydning også i norsk rett.

1.12 Oppsummering

Ytringsfrihet er en sentral demokratisk verdi. **Folkevalgte har en vid ytringsfrihet**, også til å ytre meninger og synspunkter som deler av befolkningen oppfatter som støtende eller ubehagelig. Folkevalgte må **samtidig tåle at borgerne**, som de representerer, **kan uttrykke sterke meninger om dem som personer og om deres politiske synspunkter, utspill og vedtak**. Mye av det som i dagligtalen omtales som hat, hets, sjikane mv. ligger innenfor ytringsfriheten, selv om mange kan oppfatte ytringene som uønskede.

Ytringsfriheten er likevel ikke absolutt. Den har noen begrensninger for å **verne mot angrep på personers privatliv og personlige integritet**. Lokale folkevalgte er også vernet mot slike angrep, etter de samme bestemmelsene som verner andre borgere. Som gjennomgangen ovenfor har vist, er det særlig straffelovens bestemmelser om trusler (§ 263) og om hensynsløs atferd (§ 266) som etter rettspraksis fremstår som de mest praktiske bestemmelsene i den sammenheng. Straffeloven § 185 om hatefulle og diskriminerende ytringer, er også praktisk, men den forutsetter at ytringens krenkende innhold er knyttet til noens tilhørighet til en av de grupper som omfattes av bestemmelsens diskrimineringsgrunnlag, som er hudfarge eller etniske opprinnelse, religion, seksuell legning eller nedsatte funksjonsevne.

Gjennomgangen av rettspraksis viser at det ikke er så mange dommer som gjelder lokale folkevalgte direkte. Det er likevel en del dommer som gjelder stortingspolitikere og politikere generelt, samt dommer som gjelder sammenlignbare grupper. Det som følger av disse dommene vil gjelde også om den fornærmede var en lokal folkevalgt.

For at en ytring skal rammes av de aktuelle bestemmelsene, må den «passe» inn i bestemmelsens ordlyd. **Folk skal bare dømmes for hva de faktisk ytrer, ikke for hva man tror at de mener**. Siden ytringsfriheten står særlig sterkt for **politiske ytringer**, vil domstolene være mer forsiktige med å tolke inn en trussel eller en hatefull ytring i en ytring som ellers fremstår som et politisk innlegg. Det vil være motsatt der ytringen **ikke har noe saklig politisk innhold**, men fremstår som et **rent personangrep**.

Der hvor en ytring gir uttrykk for at en folkevalgt bør utsettes for eller bør regne med å bli utsatt for straffbare handlinger, vil det normalt være nok til at terskelen er overskredet for hva som regnes som en straffbar trussel.

For trusler og oppfordringer til straffbare handlinger, kan det for tolkningen også **ha noe å si hvem som ytrer seg og hvordan ytringen er fremsatt**. En trussel som er fremsatt offentlig, for eksempel på Facebook, kan tenkes å inspirere andre til å ville realisere trusselen. Dermed kan den være **egnet til å skape alvorlig frykt**, og vil lettere kunne rammes av straffeloven om trusler. Selv om lokale folkevalgte politikere generelt må tåle motbør og mishagsytringer i det offentlige politiske ordskiftet, skal heller ikke de måtte finne seg i å bli utsatt for trusler. Snarere tvert imot viser rettspraksis at der hvor **trusler er fremsatt mot politikere** eller andre **på grunn av deres politiske aktivitet** og deltakelse i samfunnsdebatten, anses dette som **særlig alvorlig** av domstolene. Dette anses som angrep ikke bare på den folkevalgte som person, men som en trussel mot den folkevalgtes ytringsfrihet og dermed også mot demokratiet.

¹⁰⁸ Se nærmere her: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-services-act-package>

Tilsvarende gjelder med hensyn til straffeloven § 266 om hensynsløs atferd. Etter den bestemmelsen er det ikke nødvendig at den enkelte ytring isolert sett inneholder en straffbar trussel eller på annen måte er straffbar. Etter den bestemmelsen er det **nok at atferden samlet sett er «hensynsløs»**. I praksis er det ofte *omfanget* av ytringer/handlinger som gjør at en atferd vil anses som hensynsløs etter bestemmelsen. For eksempel at vedkommende gjentatte ganger oppsøker, sender meldinger til og/eller legger ut meldinger i sosiale medier om fornærmede, på en måte som samlet sett er egnet til å gi fornærmede en opplevelse av utrygghet.

Gjennomgangen har dessuten vist at **også andre** enn den som er opphav til den straffbare ytringen, **kan ha et straffeansvar som medvirker**. Dette kan blant annet gjelde den som er ansvarlig for den sosiale medieplattformen som ytringen er publisert på (**for eksempel Facebook**), eller den som administrerer den nettsiden der ytringen er publisert i kommentarfeltet (**for eksempel administrator av en Facebook-gruppe**). Slikt medvirkningsansvar oppstår først når vedkommende er blitt kjent med den straffbare ytringen, og deretter velger å ikke fjerne den.